

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ERGEN BİREYLERİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI İLE
AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Eda AKTÜRK**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Pınar ALGEDİK**

**İSTANBUL
Mart 2024**

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ERGEN BİREYLERİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI İLE
AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Eda AKTÜRK**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Pınar ALGEDİK**

**İSTANBUL
Mart 2024**

T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Eda AKTÜRK tarafından hazırlanan *“Ergen Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”* konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 15./12/2023

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi : (Tez Danışmanın Ünvanı, Adı, Soyadı)
(Bağlı Olduğu Kurum)
Dr. Öğr. Üyesi Pınar ALMEDİK
Halic Üniversitesi

Jüri Üyesi : (Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı)
(Bağlı Olduğu Kurum)
Dr. Öğr. Üyesi Ebru PEHLİVAN
Halic Üniversitesi

Jüri Üyesi : (Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı)
(Bağlı Olduğu Kurum)
Dr. Öğr. Üyesi Selsuk Arslan
İst. Nispetiye Üniversitesi

Bu tez yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun kararıyla kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürünün Ünvanı, Adı, Soyadı)
Müdür

Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Akademik Başarı ile Olan ilişkisinin İncelenmesi

ORJİNALLİK RAPÖRÜ

% **10**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **9**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **2**
YAYINLAR

% **5**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1 acikbilim.yok.gov.tr
İnternet Kaynağı % **4**

2 Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)
Öğrenci Ödevi % **1**

3 dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı <% **1**

4 Submitted to Beykent Üniversitesi
Öğrenci Ödevi <% **1**

5 acikerisim.gelisim.edu.tr
İnternet Kaynağı <% **1**

6 Submitted to Istanbul Gelisim University
Öğrenci Ödevi <% **1**

7 acikerisim.erbakan.edu.tr
İnternet Kaynağı <% **1**

8 hdl.handle.net
İnternet Kaynağı <% **1**

serkanyilmazanadolulisesi.meb.k12.tr

15/12/2023

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tez olarak sunduğum “Ergen Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Pınar ALGEDİK'in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim

Eda AKTÜRK

ÖNSÖZ

Tez sürecimde bana süreçle ilgili her konuda rehberlik eden, kıymetli bilgilerini paylaşan, bana kazandırdığı mesleki perspektifleri ve şefkatiyle benim için zorlu olan bu süreci kolaylaştıran, kıymetli hocam, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Pınar ALGEDİK’e çok teşekkür ederim.

Araştırmama katılıp tüm ölçekleri sabırla ve içtenlikle yanıtlayan kendi öğrencilerim ve diğer katılımcı öğrencilere ve çalışmamı yaygınlaştırarak daha fazla kişiye ulaşabilmemi sağlayan hayatımda halen rehberlik eden lise Rehber Öğretmenim Adem AKTÜRK’e tez sürecinde benimle bildiklerini cömertçe paylaşan ve anlayışla karşılayan şair ruhlu arkadaşım Muhittin EVREN’e ve tüm arkadaşlarıma hem bilime olan katkıları hem de bana olan destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Tüm yaşamım boyunca beni yürüdüğüm her yolda destekleyen, beni koşulsuz seven ve bana koşulsuz güvenen, maddi manevi bütün kaynaklarını sevgiyle kullanarak beni bu günlere ulaştıran başta babam Gürbüz AKTÜRK, annem Nuray AKTÜRK ve ikinci ebeveynlerim olan ağabeylerim ve ablam olmak üzere aileme çok teşekkür ederim.

Mart 2024

Eda AKTÜRK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEZ ETİK BEYANI	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
SEMBOLLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	4
1.2 Araştırmanın Problemi	4
1.3 Araştırmanın Hipotezi	4
1.4 Araştırmanın Önemi	5
1.5 Araştırmanın Sayıltıları	5
1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. GENEL BİLGİLER.....	7
2.1 Şema Kavramı ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	7
2.1.1 Young'ın Şema Tanımı ve Şemaların Özellikleri.....	7
2.1.2 Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kökenleri.....	8
2.1.3 Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	10
2.2 Akademik Başarı ve Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler	20

2.2.1	Akademik Başarı	20
2.2.2	Akademik Başarıyı etkileyen Faktörler	21
2.2.3	Öz Yeterlilik Algısı İle Akademik Başarı arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar	22
2.2.4	Öğrenci Motivasyonu ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar	25
2.2.5	Benlik Saygısı ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar	27
2.2.6	Ders Çalışma Alışkanlığı ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar	28
3.	GEREÇ VE YÖNTEM	31
3.1	Araştırmanın Amacı	31
3.2	Araştırmanın Tipi	31
3.3	Araştırmanın Evren ve Örneklem Seçimi.....	31
3.4	Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	32
3.5	Araştırmanın Etiği	32
3.6	Veri Toplama Araçları.....	32
3.6.1	Kişisel Bilgi Formu	32
3.6.2	10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT)	32
3.6.3	Ortaöğretim Başarı Puanı	33
3.7	Verilerin Değerlendirilmesi.....	33
4.	BULGULAR.....	35
4.1	Katılımcıların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular	35
4.2	Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular	37
4.3	Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular.....	39
4.4	Erken Dönem Uyumsuz Şemalara Yönelik Bulgular.....	41
4.5	Akademik Başarıya Yönelik Bulgular	67

4.6 Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	71
5. TARTIŞMA	74
5.1 Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgularının Tartışılması.....	74
5.2 Akademik Başarı Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması	80
5.3 Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması.....	82
6. SONUÇ.....	85
7. ÖNERİLER	87
KAYNAKLAR	88
EKLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

ÇEŞÖT	: Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekleri Takımı
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Başarısı Değerlendirme Programı
TIMSS	: Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması
PIRLS	: Okuma Becerilerini Geliştirme Araştırması
LGS	: Liselere Geçiş Sınavı
TYT	: Temel Yeterlilik Testi
OBP	: Ortaöğretim Başarı Puanı
SPSS	: Statistical Program for Social Sciences
Ve ark	: Ve arkadaşları

SEMBOLLER

ss : Standart Sapma

x : Aritmetik Ortalama

% : Yüzde

n : Kişi Sayısı

sd : Serbestlik Derecesi

p : Olasılık Değeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2. 1. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	10
Tablo 4. 1. Katılımcı Bireylerin Demografik Bilgileri.....	36
Tablo 4. 2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Akademik Başarıya Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	38
Tablo 4. 3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Akademik Başarıya Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	40
Tablo 4. 4. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Cinsiyete Göre İncelenmesi	41
Tablo 4. 5. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yaşa Göre İncelenmesi	43
Tablo 4. 6. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Okul Türüne Göre İncelenmesi	45
Tablo 4. 7. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi ..	47
Tablo 4. 8. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi	50
Tablo 4. 9. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi.	54
Tablo 4. 10. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Doğum Sırasına Göre İncelenmesi	57
Tablo 4. 11. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aile Bütünlüğüne Göre İncelenmesi	60
Tablo 4. 12. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	62
Tablo 4. 13. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	65
Tablo 4. 14. Akademik Başarının Cinsiyete Göre İncelenmesi	67
Tablo 4. 15. Akademik Başarının Yaşa Göre İncelenmesi	68
Tablo 4. 16. Akademik Başarının Okul Türüne Göre İncelenmesi	68
Tablo 4. 17. Akademik Başarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi	68

Tablo 4. 18. Akademik Başarının Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi.....	69
Tablo 4. 19. Akademik Başarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi.....	69
Tablo 4. 20. Akademik Başarının Doğum Sırasına Göre İncelenmesi.....	70
Tablo 4. 21. Akademik Başarının Aile Bütünlüğüne Göre İncelenmesi.....	70
Tablo 4. 22. Akademik Başarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi.....	70
Tablo 4. 23. Akademik Başarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi.....	71
Tablo 4. 24. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki	72

ÖZET

ERGEN BİREYLERİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Araştırmada ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarı arasında ne düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şema alanlarından hangisi ya da hangilerinin akademik başarıyı yordadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 14-16 yaş aralığındaki 430 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu çalışma içinde; Kişisel Bilgi Formu, 10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT) formları kullanılmıştır. Çalışmada katılımcılardan çevrimiçi ortamda ve gönüllülük esasına göre veri toplanmıştır.

Verilerin analizinde SPSS-25 istatistik programı kullanılmıştır. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarı düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenirken bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni: cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, lise türü, not ortalaması, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne baba ekonomik durumu değişkenleridir. Bağımlı değişkeni ise akademik başarı ve erken dönem uyumsuz şemalardır. Yordayıcı değişken erken dönem uyumsuz şemalardır; yordanan değişken ise akademik başarıdır. İki değişken olduğu için ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarılarının analizi değerlendirildiğinde; kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim ve karamsarlık şemalarının akademik başarı ile arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Katılımcıların akademik başarı puanlarının; cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, ekonomik durum, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu gibi demografik değişkenleri ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı ancak kardeş sayısı, kardeş sırası ve aile bütünlüğü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın sonucunda ergen bireylerin akademik başarıları ile erken dönem uyumsuz şemaları ve demografik değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Akademik Başarı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Şema

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' DOLESCENTS' EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS ANDE THEIR ACADEMIC ACHIEVEMENTS

In the study, the relationship between the early maladaptive schemas of adolescent individuals and their academic success was examined. It was investigated to what extent there is a significant relationship between early maladaptive schemas and academic success, and which of the early maladaptive schema areas of adolescent individuals predict academic success.

The sample of the research consists of 430 participants between the ages of 14-16. Within this study; Personal Information Form and Early Maladaptive Schema Scales Set for 10-16 Years Old Children and Adolescents (ESDS) forms were used. In the study, data was collected from the participants online and on a voluntary basis.

SPSS-25 statistical program was used to analyze the data. Independent groups t test and one-way ANOVA analyzes were used when examining the participants' early maladaptive schemas and academic achievement levels according to demographic variables. The independent variables of the research are: gender, age, education level, high school type, grade point average, grade level, number of siblings, birth order, whether the parents are alive or not, and the economic status of the parents. The dependent variable is academic achievement and early maladaptive schemas. The predictor variable was early maladaptive schemas; The predicted variable is academic success. Since there are two variables, the relational screening model was used. Significant differences occurring in the one-way ANOVA analysis were examined with the Tukey test, one of the post-hoc tests. Additionally, the relationship between early maladaptive schemas and academic achievement levels was examined using Pearson correlation analysis and multiple regression analysis.

When the analysis of the early maladaptive schemas and academic achievements of the participating individuals is evaluated; It was determined that skepticism and abuse, emotional deprivation, failure, dependency/inadequacy, entitlement/grandiosity, insufficient self-control and pessimism schemas had a negative and significant relationship with academic success ($p < .05$). Participants' academic success scores; It was found that there was a significant difference between demographic variables such as gender, age, school type, grade level, economic status, father's education level, mother's education level, but there was no significant difference between the number of siblings, sibling order and family integrity variables.

As a result of the research, it was seen that there was a significant relationship between the academic achievements of adolescent individuals and their early maladaptive schemas and demographic variables.

Keywords: *Academic Achievement, Early Maladaptive Schemas, Schema.*

1. GİRİŞ

Akademik başarı öğrencilerin, mesleki ve toplumsal yaşama donanımlı şekilde hazırlanmalarını sağladığı ve geleceklerini şekillendirdiği düşünüldüğü için, aileleri, öğretmenleri ve çevreleri açısından önemli görülmektedir. Günümüzde akademik başarıya ilişkin beklentiler öğrencilerin hayatını etkilemektedir. Özellikle toplumumuzda eğitim sistemimiz nedeniyle başarının kutsandığı bir toplum olmaya doğru bir yönelim gözlenmektedir (Keskin ve Sezgin, 2009). Bu yüzden okulların rehberlik birimine, öğrenci, öğretmen ve velilerin bu konuda destek almak için sıkça başvurduğu görülmektedir.

Ülkemizde akademik başarıyı değerlendirmek ve ölçmek adına çeşitli sınavlar uygulanmaktadır. Bu sınavlar okul sınavları, merkezi sınavlar ve uluslararası sınavlardan oluşmaktadır. Okullarda ders ve okul başarısını ölçmek adına okullarda yazılı ve sözlü sınavlar uygulanmaktadır. Öğrencilerin ulusal çapta tüm akranları içerisinde başarısını ölçmek adına merkezi sınavlar; Liselere Giriş Sınavı (LGS), Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) uygulanmaktadır. Uluslararası çapta başarıları ölçmek eğitimin kalitesine değerlendirmek ve diğer ülkeler arasındaki durumlarını görebilmek adına ise birçok ülke öğrencilerinin birlikte değerlendirildiği uygulamalara katılmaktadır (Berberoğlu ve Kalender, 2005). Uluslararası Öğrenci Başarısı Değerlendirme Programı (PISA), Okuma Becerilerini Geliştirme Araştırması (PIRLS) ve Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) gibi öğrenci başarısını uluslararası boyutta inceleyen projelerdir (Sarier, 2020).

Fakat birçok öğrenci gerek okul sınavlarında gerek merkezi sınavlarda öğrenciler çeşitli sebeplerle potansiyellerini göstermekte sorun yaşamaktadırlar. Bu durum sınav sonuçlarına yansımaktadır. Eğitime yapılan yatırımlar ve PISA 2015 sınavının değerlendirildiği bir akademik çalışmada Türkiye'nin örneklem grubundaki ülkeler arasında en yüksek ders saati sunan ülke olmasına rağmen PISA da istenen nitelikte başarı elde edemediği bulgulanmıştır. OECD ortalamalarının altında kalmıştır. Araştırmacılar tarafından bu duruma öneri olarak ders saatleri içindeki gerçek akademik öğrenmeyi artırmak adına öğretmen niteliğinin geliştirilmesi,

müfredatın, öğretim yöntem ve tekniklerinin güncellenmesi önerilmiştir (Aydın ve ark. 2018).

Türkiye, PISA 2018'e katılan 79 ülke arasında fen alanında 39. sırada, 37 OECD ülkesi arasında ise 30. sırada yer alırken, okuma becerileri alanında 40. sırada, 37 OECD ülkesi arasında ise 31. sırada yer almaktadır. Matematik alanında ise 42. sırada, 37 OECD ülkesi arasında ise 33. sırada yer almaktadır (MEB, 2019).

TIMSS uygulamalarında ise Türkiye'nin ülke ortalama puanının standart ortalama olarak belirlenen puandan anlamlı bir şekilde düşük olduğu, katılan tüm ülkeler arasında oldukça geri sıralarda yer aldığı bulgulanmıştır (Aydın, 2015).

TIMSS uygulamalarına farklı yıllarda katılan ülke sayıları değişmektedir. Türkiye'nin katıldığı her üç TMSS (1999, 2007 ve 2011) uygulamalarına düzenli katılan diğer 22 ülke ile birlikte Türkiye'nin sıralamadaki yerine bakıldığında; Matematik sıralamasında 19. sıradan 16. sıraya, Fen alanında ise 21. sıradan 15. sıraya yükselmiştir (Oral ve McGivney, 2013).

Uluslararası düzeyde olan durum Ulusal düzeyde de geçerlidir. Ulusal platformdaki merkezi sınavlarda da durum çok iç açıcı değildir. 2022 YKS ilk sınavı olan Temel Yeterlilik Testi(TYT)'nin verilerine göre; sınavı geçerli olan aday sayısı 3.008.029 kişidir. 120 soruda yapılan toplam ortalama net 40,118'dir (ÖSYM, 2022).

Hem ulusal hem uluslararası sınavların verileri dikkate alındığında Türkiye'nin bu konudaki durumunun sebepleri birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Başarının, yalnızca standart testlerle ölçülemeyecek kadar kompleks bir yapısının olması sebebiyle, başarıyı daha etraflıca ele alınabilecek bütün faktörlerin derinlemesine araştırılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Öğrenci başarısını etkileyen çok fazla değişken olduğu söylenebilir fakat öğrenci başarısını sadece tek bir değişkenle değil birçok değişkenle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğrencinin kişisel ve duyuşsal özellikleri, içinde yetiştiği sosyo-ekonomik çevre, öğrenim görülen okulun özellikleri ile doğrudan ilişkilidir (Tomul, 2008).

Erken dönem uyumsuz şemaların başta kaygı bozuklukları, depresyon, kişilik bozuklukları, madde bağımlılıkları, olmak üzere birçok ruh sağlığı sorunuyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte alan yazında akademik başarıyla ilişkili olan erken dönem uyumsuz şemalarla yapılmış çalışmalar bulunmaktadır: Sınav Kaygısı; Yıldız (2019), Akademik Erteleme; Mazlum (2021), Öz-Yönetim; Yaka

(2011), Kararsızlık; Söylenmez (2019), Lise öğrencilerinin uyum bozucu şemalarının karşılaştırılması; Salimoğlu (2015).

Özbaş ve ark. (2012), üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav öncesi anksiyete düzeyi ile erken dönem uyumsuz şema ilişkilerinin incelendiği çalışmada; kişinin özgüvenini olumsuz etkileyen, yalnız hissettiren, başkalarının görüşlerine aşırı önem vermesine neden olan bireyselleşme ve özerklik alanına engel olan şemaların varlığı sınav öncesi anksiyete düzeyini olumsuz etkilediği görülmüştür. Öğrencilerin ayrılma ve reddedilme, başkalarına yönelimlilik şemaları ile sürekli anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlara göre güvenli bağlanamayan, ailesinden sağlıklı bir şekilde ayrılıp bireyselleşmeyen, kendine ait bir kimlik inşa edemeyen, hedef koyma konusunda yeterli beceri gösteremeyen, kendi ihtiyaçlarından ise başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya aşırı önem veren öğrencilerde sınav öncesi anksiyete düzeyi daha yüksek çıkmıştır.

Benzeri bir çalışmada Yıldız (2019)'a göre karamsarlık ve başarısızlık değişkenlerinin sınav kaygısını yordama da önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışma ile ilgili bulgular zedelenmiş otonomi alanının, öğrencinin akademik başarısını sınav kaygısına bağlı olarak etkileyebileceği söylenebilir. Bu şema alanındaki bireyler ebeveynlerinden sağlıklı bir şekilde ayrılmamışlardır. Bu şema alanı aktif bireylerin ebeveynleri onlarla ya gereğinden fazla ilgilenmiş ve her şeyi yapmış ya da onlar için gerekenleri yapmamış ve ilgisiz kalmışlardır. Bu durum onların evin dışında sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini zorlaştırabilir ve bu kişiler kendi kimliklerini oluşturmada, bireysel amaçlar edinip gerçekleştirmede sorun yaşayabilirler (Young, 2009; Akt:Yıldız, 2019).

Çiçek ve Tanhan (2018) Lise son sınıf öğrencilerinin sınırlılık algı şemaları ile sınav kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde sınırlılık algısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin olması, bireylerin kendilerini sınırlı, bağımlı hissetmeleri ve kendi şartlarını değiştiremeyeceklerine, yaşadıkları toplumsal ve bireysel ilişkilerini dönüştürme ve geliştirme olanağının ellerinde olmadığı inancının üst düzeyde olmasına bağlanabileceğini belirtilmiştir.

Erken dönem uyumsuz şemaların insanın hayatını etkileyen önemli bir rolü vardır. Bu çalışmada akademik başarı ve erken dönem uyumsuz şemalar

incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılığın olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular literatür kapsamında tartışılmıştır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı Kocaeli'nin Darıca İlçesinde hem devlet hem de özel liselerde öğrenim gören 14-16 yaş grubundaki öğrencilerin okul başarısında erken dönem uyum bozucu şemalar ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının, akademik başarılarına olan etkisi hususunda elde edilen sonuçların alanyazında bilgi birikimine ve gelişime katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.2 Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın temel problemi, 14-16 yaş grubu ergen bireylerin akademik başarısının hangi sosyodemografik değişkenlere göre farklılaştığı, erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarı arasında ne düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şema alanlarından hangisi ya da hangilerinin akademik başarıyı yordadığı ve akademik başarıyı en çok yordayan erken dönem uyumsuz şemaların hangileri olduğunun araştırılması olmuştur.

1.3 Araştırmanın Hipotezi

H1: 14-16 yaş arası ergenlerde erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki vardır.

H2: 14-16 yaş arası ergenlerde akademik başarı;

- a) yaş,
- b) cinsiyet,
- c) lise türü(devlet/özel),
- d) not ortalaması,
- e) sınıf düzeyi,
- f) kardeş sayısı,
- g) doğum sırası,
- h) anne- babanın hayatta olup olmaması,
- i) ekonomik durumu,

j) anne- baba birliktelik durumu,

demografik değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

H3: 14-16 yaş arası ergenlerde erken dönem uyumsuz şemalar;

- a) yaş,
- b) cinsiyet,
- c) lise türü(devlet/özel),
- d) not ortalaması,
- e) sınıf düzeyi,
- f) kardeş sayısı,
- g) doğum sırası,
- h) anne- babanın hayatta olup olmaması,
- i) ekonomik durumu,
- j) anne- baba birliktelik durumu,

demografik değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarının yordandığı doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır fakat benzeri çalışmalar bulunmaktadır. Erken dönem uyumsuz şemalar ile sınav kaygısının çalışıldığı tez ve makaleler vardır. Bunlardan bazıları; Özbaş ve ark. (2012), Onuk (2017), Çiçek ve Tanhan (2018) ve Yıldız (2019)'ın yaptığı çalışmalardır. Bu çalışmanın önemi erken dönem uyumsuz şemaların akademik başarı ile ilişkisini inceleyerek literatürdeki bu boşluğun doldurulmasını sağlamak. Bu çalışmanın önemi ülkemizde erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen ilk çalışma olmasıdır. Bu sebeple akademik başarıyı etkileyen etmenler açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5 Araştırmanın Sayıtları

Bu çalışmaya katılan ergen bireylerin, Kişisel Bilgi Formu ve 10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT) için samimi,

gerçekleri yansıtan bilgiler verdikleri ve dönem sonu not ortalamalarını doğru yanıtladıkları varsayılmıştır.

Örneklemin evreni temsil edeceği ve sonuçların genellenebilir büyüklükte olduğu varsayılmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre evren sayısının en geniş hali ele alındığında 384 katılımcıya ulaşmak yeterlidir. Büyük sayıda katılımcı grubuna ulaşmanın daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünüldüğünde bu çalışmaya 430 öğrencinin katılması sağlanmıştır.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın evreni, Darıca ilçesi sınırları içerisinde devlet ve özel lisede öğrenim gören öğrencileri kapsamayı, veri toplama araçları ve veri toplandığı dönemin kısıtlı olması sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Akademik başarının dönem sonu not ortalaması ile değerlendirilmesi araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu çalışma, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunun maddeleri ile Çocuk ve ergenler için geliştirilmiş olan 10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT)'nin maddeleri ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Şema Kavramı ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

“Şema” sözcüğü pek çok disiplin alanlarında kullanılmaktadır. Genel terim olarak şema, yapı, iskelet, taslak anlamına gelmektedir. Şema sözcüğünün kullanım kökenleri Eski Yunan felsefesinde Stoacı mantıkçılar tarafından “çıkarım şemaları” biçiminde kullanılmıştır. Kant geleneğinden gelen felsefede şema, sınıfın tüm üyeleri için ortak olan şeyin kavramı olarak kullanılmıştır. Şema sözcüğü terim olarak çeşitli alanları adlandırmak içinde kullanılmaktadır. Bunlar; kümeler teorisi, cebirsel geometri, eğitim, edebi analiz ve bilgisayar programlarında da kullanılmaktadır (Young ve ark., 2017).

2.1.1 Young’ın Şema Tanımı ve Şemaların Özellikleri

“Şema” sözcüğü pek çok çalışma alanlarında kullanılmaktadır. Fakat ruh sağlığı anlamında kullanılan bir şema, kişinin yaşam deneyimlerinin anlam kazanması için genel biçimde düzenlenmiş herhangi bir disiplin olarak düşünülebilir. Young bu şemaların çoğunun “özellikle acı verici, zararlı çocukluk deneyimlerinin bir sonucu olarak gelişen şemaların”, kişilik bozukluklarının, patolojik olmayan daha hafif problemlerin veya pek çok kronik Eksen I bozukluklarının temeli olabileceği hipotezini ortaya koydu. Bu düşüncüyü açıklamak için Erken Dönem Uyumsuz Şemalar olarak adlandırdığı şemaların alt kümesini aşağıdaki şekilde tanımladı:

- Genel, yaygın tema ya da örüntüdür,
- Anılardan, duygulardan, bilişlerden ve bedensel duyumlardan oluşur,
- Bir kişinin kendini ve başkalarıyla olan ilişkilerini dikkate alır,
- Çocukluk ya da ergenlik boyunca gelişir,
- Kişinin yaşamı boyunca karmaşıklaşır,
- Önemli bir dereceye kadar işlevsizdir.

Kısaca Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, gelişimimizin erken dönemlerinde başlayan çocukluk ve ergenlik döneminde gelişen yaşamımız boyunca tekrarlanan kendilik yıkıcı duygusal ve bilişsel örüntülerdir (Young ve ark., 2017).

Şema bir örüntüdür ve bir şema zamanla daha da katı duruma geldiğinde, bizim tepkilerimiz de giderek daha az esnek olur. Bunun bir sonucu, bizim şema temelli tepkilerimizin, var olan pek çok durumunun gerektirdiklerine tam anlamıyla uymamasıdır.

- Bir uyum bozucu şema kendini yaralayıcıdır ve daha önce bize yapılmış bir şeyden köken alır. (Örneğin; ihmal, eleştirel tutum, ihmal, istismar, abartılı koruma, değersiz-yetersiz kılma).
- Hayatımıza hükmede, öyle ki bu zarar veren durumların tekrarını yaşarız, sürekli aynı döngü içerisinde kalırız. (Örneğin sağlıklı olmayan bir romantik ilişki veya diğer ilişki türleri).
- Çocukluk gelişimimizde bize zarar vermiş olanlara benzeyen durumlarda tetiklenir, kendi kendimizi engelleyen ve genellikle esnek olmayan tepki vermemize yol açar.
- Bir yetişkin olduğumuzda bazı önemli ihtiyaçlarımızın taleplerini, başarılı bir şekilde karşılaşmamızı zorlaştırır (Joan M. Farrell, Neele Reiss ve Ida A.Shaw, 2014).

2.1.2 Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kökenleri

1. Çekirdek Duygusal İhtiyaçlar

Şemaların çocukluktaki karşılanmamış çekirdek duygusal ihtiyaçlardan kaynaklanır. Bu ihtiyaçlar;

- Diğerlerine güvenli bağlanma,
- Otonomi, olumlu kimlik algısı,
- İhtiyaç ve duyguları ifade özgürlüğü,
- Kendiliğindenlik ve rol yapma,
- Akılcı sınırlar ve öz denetimdir. Bu ihtiyaçların evrensel olduğuna

inanılır. Bazı bireyler diğerlerine göre hissetse de bu ihtiyaçlara herkes sahiptir. Psikolojik sağlıklı birey, çekirdek duygusal ihtiyaçlarını uyumlayıcı bir şekilde giderilebilir (Young ve ark., 2017).

2. *Erken Dönem Yaşam Deneyimleri*

Zarar verici çocukluk deneyimleri, erken dönem uyumsuz şemaların birincil temelidir. Genelde çok güçlü gelişen şemalar, çekirdek aile içerisinde ortaya çıkarlar ve büyük ölçüde çocuğun ailesinin dinamikleri, çocuğun erken dönemdeki dünyasının dinamikleridir. Erken dönemde birinci deneyim anlayış, sevgi, istikrar gibi olumlu deneyimleri çok az deneyimlemek. Bunun sonucunda Duygusal Yoksunluk ya da Terk Edilme gibi şemalar edinilir. Deneyimlerin ikinci türü travmatizasyon ya da kurban olmadır. Burada çocuk, zarar görür ve kurban olur, bunun sonucunda Güvensizlik/Suistimal Edilme, Kusurluluk/Utanç, Dayanıksızlık gibi şemalar geliştirir. Üçüncü tür deneyimde ise çocuk çok fazla iyi şey deneyimler: Ebeveynler, çocuklar için olması gerekenden daha fazla olanak sağlar. Bu yüzden Bağımlılık/Yetersizlik ya da Hak Görme/Büyüklenmecilik gibi şemalar oluşur. Örneğin çocuğa sınır konulmaz çok şımartılır ve memnun edilir. Ebeveynler çocuğun yaşamına çok fazla müdahale ederek onu gereğinden fazla koruyabilirler ya da herhangi bir sınır olmadan aşırı derecede özerklik ve özgürlük verilebilir. Şema yaratan yaşam deneyimlerin dördüncüsü ise: seçici içselleştirme ya da önem verdiği kişilerle özdeşleşmedir. Çocuk ailenin düşüncelerini, duygularını, deneyimlerini ve davranışlarını içselleştirir. Örnek olarak her ikisi de çocukluk istismarı yaşamış tedaviye hazır iki hasta verilebilir. İlk hasta bir çocuk olarak kurban rolüne yenik düşer, babası ona vurduğunda karşı koymayabilir pasif ve itaatkar olur. Babasının istismarcı davranışlarının kurbanı olur ama bunu içselleştirmez. İkinci hasta ise istismarcı babasına karşılık verir, babasıyla özdeşleşir, saldırgan düşünce ve duyguları özdeşleştirir ve sonunda kendisi de istismarcı olur (Young ve ark., 2017).

3. *Duygusal Mizaç*

Her çocuk benzersiz ve farklı kişilik ve mizaca sahiptir. Bazı çocuklar daha sinirli bazıları daha sakin bazıları daha çekingen ya da saldırgandır (Young ve ark., 2017). Mizaç kalıtsaldır. Bizim dünyaya, kendimize özgü bir şekilde tepki verme yolumuzdur. Onunla dünyaya geldiğimiz; “fiziksel olarak bağlantılı”, nörobiyolojik tarafımızdır. Çocuklar olarak, mizacımızı biz kontrol edemeyiz (Joan M. Farrell, Neele Reiss ve Ida A. Shaw, 2014).

Duygusal mizaç, şemaların biçimlenmesindeki acılı çocukluk deneyimleri ile etkileşim halindedir Bununla birlikte farklı mizaçlar seçici bir şekilde çocukları farklı

yaşam koşullarına maruz bırakır. Örneğin; saldırgan bir çocuğun, pasif ve sakin bir çocuğa göre şiddet arz eden bir ailede fiziksel olarak istismar edilmesi daha olasıdır (Young ve ark., 2017).

2.1.3 Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Tablo 2.1.'de şema alanı içerisinde yer alan toplam on sekiz erken dönem uyumsuz şema boyutu görülmektedir (Young ve ark., 2017). Aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. 1. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

ŞEMA ALANLARI	ŞEMA BOYUTLARI
1) Ayrılma ve Reddedilme Alanı	1) Terk Edilme / İstikrarsızlık 2) Güvensizlik / Suistimal Edilme 3) Duygusal Yoksunluk 4) Kusurluluk / Utanç 5) Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma
2) Zedelenmiş Özerklik ve Performans	6) Bağımlılık / Yetersizlik 7) Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık 8) Yapışıklık / Gelişmemiş Benlik 9) Başarısızlık
3) Zedelenmiş Sınırlar	10) Hak Görme / Büyükenmecilik 11) Yetersiz Öz-Denetim / Öz-Disiplin
4) Başkalarına Yönelimlilik	12) Boyun Eğicilik 13) Kendini Feda 14) Onay Arayıcılık / Tanınma Arayıcılık

5) Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama / Ketleme	15) Olumsuzluk / Karamsarlık 16) Duygusal Baskılama / Ketleme 17) Yüksek Standartlar / Aşırı Eleştiricilik 18) Cezalandırıcılık / Acımasızlık
--	--

“Şema” alanları aşağıda detaylandırılmıştır.

1. Alan: Ayrılma ve Reddedilme

Bu alandaki şemaya sahip bireyler için başkalarına güvenli tatmin edici bağlanma oluşturmak zordur. Bu bireyler güvenlik, bakım, sevgi, saygı, istikrar ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanmayacağına inanırlar. Bu şemaya sahip bireylerin aile kökenleri tipik özellikler gösterebilir; soğuk, mesafeli, tutarsız tutumlar, istismarcı, dış dünyadan yalıtılmış ve reddedici tutumlar sergilerler. Ayrılma ve Reddedilme alanın ilk dört şeması genelde daha yaralayıcıdır. Bir öteki ile ilişki kurduğunda acı verici çocukluk deneyimlerinin etkisiyle ilişkiden hemen uzaklaşma ya da bütünüyle yakın ilişkilerden kaçınma eğilimi vardır. Bu alanın içinde beş tane şema vardır (Young ve ark.,2017).

1. Terkedilme / İstikrarsızlık

Bu şemaya sahip bireyler, sürekli kendilerine en yakın insanları kaybedeceklerine inanırlar. Sevdikleri insanların kendilerini terk edeceklerine, hasta olup öleceklerine, başka birisi için kendilerini bırakacaklarına, belirsiz davrandıklarına veya aniden ortadan kaybolacaklarına inanırlar. Hayatlarında gerçek ya da algılanan bir kayıp olduğunda, insanları kaybetmekle ilgili kronik anksiyete, üzüntü, öfke en yaygın duygulardır. Bununla birlikte bazı bireyler, insanlarda kısa bir süre için ayrıldıklarında bile üzgün olurlar. Bu şemaya özgü genel davranışlar değer verdikleri birine yapışma, sahiplenici ve kontrolcü olma, onları terk edenleri suçlama, kıskançlık duyguları, rekabet içinde olma gibi duyguları içerir ve bu tür davranışların sebebi de başkasının ayrılmasını engellemek içindir. Terkedilme şeması olan bazı hastalar, kaybetme acısını deneyimlememek adına yakın ilişkilerden tümüyle kaçınırlar. Bu şema kimyasına sahip bireyler genelde kendilerini terk etme olasılığı yüksek olan bağımsız bireyler ya da elde edilemez partnerler gibi istikrarsız kişileri değer verdikleri kişiler olarak tercih ederler. Bu tercih ettikleri kişiler güçlü bir kimyaya sahiptirler ve

genelde takıntılı bir şekilde bu kişilere bağlanırlar. Terkedilme şeması çoğunlukla diğer şemalarla özellikle boyun eğicilik, kusurluluk, bağımlılık/yetersizlik şemaları ile bağlantılı olabilir (Young ve ark., 2017).

2. Güvensizlik / Suistimal Edilme

Bu alanda şemaya sahip bireyler, diğerleri tarafından kandırılacağına, istismar edileceğine, aldatılacağına inanırlar. Bir ötekinin kendilerine karşı dürüst olduğuna ve kendisiyle samimi bir şekilde ilgilendiğine inanmazlar ve bu nedenle şüphe duyar ve korunurlar. Ykın ilişkiden kaçınma eğilimindedirler. İçindeki duygu ve düşüncelerini paylaşmazlar. Diğer insanlarına ona zarar vereceğine güçlü bir şekilde inandıkları için önleyici saldırı şeklinde diğer insanları aldatma ya da istismar etmeye gidebilirler. Örneğin; onlar bana zarar vermeden ben onlara zarar vereyim düşüncesinde olabilirler. Tipik davranışları; kurban olma istismar etme istismar edilme davranışlarını içerir. Bazı bireyler, diğerlerine yönelik istismarcı davranışlar sergilerken bazı bireyler istismarcı partnerler seçerler ve kendilerini fiziksel, cinsel ya da duygusal olarak istismar edilmesine izin verirler. Bazı bireyler ise diğer istismar edilmiş kişilerin kurtarıcısı olurlar. Bu şemaya sahip bireyler paranoid özellikler gösterir ve sürekli diğerlerini teste tabi tutarlar(Young ve ark., 2017).

3. Duygusal Yoksunluk

Bu şemaya sahip bireyler duygusal olarak yoksundurlar ve yeteri kadar ilgi, empati, samimiyet, anlayış, korunup gözetilme gibi ihtiyaçlarının karşılanmadığını düşünürler. Bu şemaya sahip kişiler anlaşılamadıklarından ve bu dünyada yalnız olduklarından yakınırırlar. Bu şema üç tür yoksunluk çeşidinden oluşur.

İlgi yoksunluğu; Bu kişiler erken dönemde bakıp verenler tarafından fiziksel temastan (dokunma, kucağına alma, şefkatli dokunuş gibi) yoksun kalmışlardır. İlgi ihtiyacı görmezden gelinmiştir ve kişi bu sebeple başka hiç kimse tarafından ilgi ve desteğe sahip olamayacağını düşünmeye başlayabilir.

Empati yoksunluğu; Kişi, erken dönemde çevresi tarafından nasıl hissettiğini anlayacak ve bununla ilgili geri bildirim verecek kimsenin yokluğunda kişi gerçekten dinleyecek kimsenin olmadığını ve anlaşılamayacağını düşünebilir.

Korunma yoksunluğu; Kişi, erken dönemde bakıp verenleri tarafından yeterince korunup gözetilmesi ise diğer insanlar tarafından kendine kılavuzluk edecek kimsenin olmayacağını düşünebilir. Duygusal yoksunluk şeması, kendini feda şeması

ile ilişkilidir. Kendini feda şeması olan bir çok birey aynı zamanda duygusal olarak yoksundur

4. Kusurluluk / Utanç

Bu şemaya sahip bireyleri kendilerini kusurlu, kötü, işe yaramaz, değersiz ve sevimsiz olduğuna inanırlar. Gerçekte kusurlu bir kişi olduklarına dair yoğun inançtan dolayı bu durumun ötekiler tarafından anlaşıldığında sevilmeyeceklerini düşünürler. Bu şemaya sahip bireylerin tipik özellikleri kendilerini değersizleştirmelerini ve başkalarının onları değersizleştirmesine izin vermelerini içerir. Bu kişiler başlarının kendilerine kötü davranmasına ve suistimal etmesine izin verebilirler. Genelde eleştiriye ve reddedilmeye aşırı hassasiyet gösterirler.

Kusurluluğun kaygıdan ziyade çoğunlukla depresyon ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür Schmidt ve ark..1995; akt: Yıldız, 2019).

5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma

Bu şemaya sahip bireyler, diğer insanlardan farklı, sıra dışı olduklarına inanırlar. Kendilerini bir gruba ait hissetmekte zorlanırlar ve izole olmuş, dışlanmış ya da dışarda kalmış gibi hissederler. Farklılık duygusuyla büyüyen kişiler bu şemayı geliştirebilir. Örneğin; yetenekli ve başarılı insanlar, ünlü ailelerde büyüyen insanlar, fiziksel olarak fazla güzel yâda çirkin insanlar, eşcinsel insanlar, etnik köken olarak azınlık olan insanlar, alkolik çocukları, travmatik insanlar, öksüz ya da evlat edinilen çocuklar, fiziksel özürlü olan kişilerde bu şema alanı gelişebilir. Bu kişilerde görülen tipik davranışlar; mesafeli veya soğuk bir ilişki kurmak ya da gruplardan tamamen kaçınma davranışı gösterebilirler (Young ve ark., 2017)

2. İkinci Alan: Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanı

Özerklik, kişinin yaşlıları gibi bağımsız hareket edebilme ve aileden ayrışmadır. Bu şema alanına sahip kişiler, bağımsız hareket edebilme ve ebeveyn figürlerinden ayrışma noktasında zorluk yaşarlar. Bu tür kişilerin ebeveynleri çocukken genelde onlara çok korumacı yaklaşmış, çocukların yapması gerekenleri çocukları adına yapmış ya da tam tersi onlara hemen hemen hiç bakmamış ve ihmal etmişlerdir. Özgürce hareket etmeyen, desteklenmeyen bireyler kendi kimliklerini oluşturmakta zorlanırlar. Bu kişiler kendilerine özgü hedef geliştiremezler ve gerekli becerilerde

uzmanlaşmakta zorlanırlar. İlerleyen dönemlerde yetişkin birer çocuk olarak hayatlarına devam ederler (Young ve ark., 2017).

6. Bağımlılık / Yetersizlik

Bu şemaya sahip bireyler çocuksu tutum ve savunmasız davranışları gösterirler. Bu şemanın iki bileşeni vardır ve ilki *yetersizliktir*: bu bireyler, günlük yaşamlarıyla ilgili karar ve yargılarda güven eksikliği hissederler. Tek başlarına değişimle yüz yüze gelmekten ve hata yapmaktan korkarlar. Kendileri işlerin üstesinden gelemeyeceklerini düşünür ve bir başkasının yardımı olmadan yapamayacaklarına inanırlar. Bu şemayı aşırı biçimde gösteren bireyler, ebeveynleri olmadan yaşayamayacaklarına, beslenemeyeceklerine, korunamayacaklarına, hayatın rutin işlerini yerine getiremeyeceklerine inanırlar(Young ve ark., 2017).

İkinci bileşeni ise *bağımlılıktır*. Bu şemanın çekirdek inancı “beceriksizim, bu nedenler başkalarına bağılıyım”dır. Bu kişiler tek başına faaliyet gösteremediklerini düşündükleri için iki yolu denerler. İlki; kendileriyle ilgilenecek başka kişiler bulmak diğeri ise hiç faaliyette bulunmamak. Kendileriyle ilgilenmesi için buldukları kişiler, genellikle ebeveynler, geçici ebeveynler, partnerler, kardeşler, arkadaşlar, patronlar ya da terapistlerdir. Ebeveyn figürü ya onlar için her şeyi yapar ya da her zaman bir sonraki adım için ne yapacaklarını tayin eder (Young ve ark., 2017).

7. Hastalık ya da Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık

Bu şemaya sahip kişiler, hayatlarını her an bir felaketin çıkmak üzere olduğuna inanarak geçirirler. Kötü bazı durumların onların kontrolü dışında olacağına inanmışlardır. Onlar için başlarına her an bir kötülük gelebilir; doğal bir afet, salgın, cinayet, aklını yitirme, kalp krizi, kanser, trafik kazaları, bir suçunu kurbanı olmak gibi. Baskın olan duyguları, korku ve kaygıdır. Yaygın anksiyete bozuklukları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu tür kişiler genellikle fobik olurlar, yaşamlarını kısıtlarlar, sakinleştirici kullanırlar ve sihirli düşüncelerle meşgul olurlar (Young ve ark., 2017).

8. Yapışıklık / Gelişmemiş Benlik

Bu kişiler kimliğinin nerede başladığı ya da “yapıştığı başkalarının” kimliğinin nerede bittiği konusunda net bir fikre sahip olmadıklarından dolayı önem verdikleri kişilerle iç içe/kaynaşık bir ilişki geliştirmişlerdir. Yakın ilişki kurdukları bu kişiler, genelde anne-baba ya da ebeveynsel tutumlarla yaklaşan partner, kardeş, en iyi arkadaş gibi kişilerdir. Ebeveynleri ya da ebeveyn motifi gösteren aynı zamanda duygusal

olarak yoğun hisler besledikleri kişilere yoğun bağımlılık geliştirebilirler ve bu durum kişinin benlik gelişimini olumsuz etkileyebilir.

Bu kişiler, duygusal olarak bağ kurdukları kişilerin desteği olmadan başarılı ve mutlu olamayacaklarını düşünebilirler. Bu kişiler boşluk hissine sahip olabilirler. Bu kişilerin kim olduklarına dair net bir fikirleri yoktur. Kendi tercihlerini seçmede biçimlendirmede, kabiliyetlerini geliştirme de sorun yaşayabilirler. Çünkü ebeveyn figürü ile bağlantıları sürdürmek adına onların kimliklerini benimsemişlerdir (Young ve ark., 2017).

9. Başarısızlık

Başarısızlık şeması olan bireyler, okul, spor, kariyer, gibi alanlarda kendilerini akranlarına göre her zaman daha başarısız algılarlar. Bu şemaya sahip bireylerin genel davranışları; kendi seviyesinin altında görev ve vazifeler seçerek kendini sabote etmeyi içerir ve şemaya teslim olurlar, yapmayarak veya erteleyerek kaçınma davranışlarını içerir ya da başarısız, yetersiz olmadıklarını kanıtlamak adına aşırı çalışmak gibi telafi davranışlarını içerir. Başarısızlık ve Yüksek Standartlar şemaları arasındaki fark; Yüksek Standart şemalı bireyler, kendilerinin ya da ebeveynlerinin yüksek beklentilerini karşılamada başarısız olduklarına inanırlar, fakat kendileri ile aynı meslekteki ortalama bir kişiden çok daha iyi olduklarını düşünürler. Fakat Başarısızlık Şemalı pek çok birey, akranlarından kendilerini daha düşük görme eğilimindedirler. Başarısızlık şeması, Bağımlılık Şemasından ise şu şekilde ayrılır: Başarısızlık Şeması daha çok performansla ilgili (okul, kariyer, para) konularla ilişkili iken Bağımlılık şeması günlük kararlar alınırken dahi kendi sorumluluğunu üstlenememe, başkalarının onayını ve desteğini almayı içerir (Young ve ark., 2017).

3. Üçüncü Alan: Zedelenmiş Sınırlar

Bu alandaki şemalara sahip kişiler, öz disiplin ya da karşılıklılık hakkında yeterli içsel geliştirememişlerdir. Başkalarının haklarına saygılı olma, verilen sözü yerine getirmede, işbirliği yapmada, uzun süreli hedef ve amaçları yerine getirmede zorlanırlar.

10. Hak Görme- Haklı Görme / Büyüklenmecilik

Bu şemaya sahip bireyler kendilerini özel ve ayrıcalıklı hissederler. Bir ilişkideki karşılıklılık prensibine inanmazlar her zaman kendilerinin daha fazla hak

sahibi olduklarını düşünürler. Empati olmadan başkalarının ihtiyaçlarını görmezden gelerek hareket ederler. Kendi ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarının davranışlarını kontrol etmeye çalışırlar. Buna karşılık aşırı rekabetçi davranışlar, zarar verici bir biçimde güç öne sürme gibi davranışlar sergilerler.

11. Yetersiz Özdenetim / Öz disiplin

Bu şemaya sahip bireyler, özdenetim (kişinin duygu ve dürtülerini uygun bir şekilde zaptetme becerisi) ve öz disiplinden (görevleri başaracak kadar uzun engelleme ve sıkıntıya dayanma becerisi) yoksundurlar. Bu bireyler, uzun süreli istekleri için kısa süreli isteklerinden vazgeçme de zorlanırlar. Kişisel, çalışma hayatları, akademik hayatlarında uzun vadeli hedefler koyma ve bunu sürdürmede sıkıntı yaşarlar. Bu şemanın tipik görünümüleri; dürtüsellik, dikkat dağınıklığı, düzensizlik, sıkıcı ya da rutin işlere devam etmede isteksizlik, duyguların şiddetli ifadeleri, öfke nöbeti ya da histeri, geç kalma alışkanlığı ya da güvensizlik davranışlarıdır. Bu şemanın görünümülerinden biri Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğudur. Bu kişiler eğer duygularını sağlıklı bir şekilde yaşamayı öğrenirlerse, ihtiyaçlarını ve duygularını ne kadar az bastırırsalar, dürtüsel davranma olasılıkları o kadar azalabilir. Eğer şema biyolojik temelli ise kişiler kişiler özdenetim ve disiplin geliştiremeyebilirler. Young ve ark. deyişyle bu kişiler “kapı mandalı ihmal edilmiş çocuklardır. Ebeveynleri çalıştıkları için yalnız kalan ve onları disipline edecek kişilerin olmaması bu şemanın ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Bu çalışmanın ana konusu olan akademik başarı, Öz-disiplinsizlik/dürtüsellik, kavramı ile de ilişkilendirilebilir. Ceylan ve Erdem (2022), çalışmasında öz disiplin kavramının sorumluluk kavramıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Sorumluluk bilincinin genetik faktörlerle açıklanamayacağını ifade ederken sorumluluğun aile içerisinde oluşan bir etmen olduğunun vurgusunu yapmıştır.

Onay’ a göre (2021) sorumluluk bilincinin gelişmesi için uygun ortam sağlanmalıdır. Bu uygun ortam, bireylerin özgür seçimler yapabildiği ortamlardan oluşmaktadır. Seçim yapabilmek seçimlerin sorumluluğunu alabilmeyi sağlaması söz konusudur. Bu ortamlarda yetişmeyen bireylerde sorumluluk duygusunun gelişmesi beklenmemekte ve seçim sorumluluklarının getirdiği sonuçları dışsal sebeplere bağlanmaktadır. Tüm bunların sonucunda da öz disiplin/öz kontrol duygusunun gelişimi mümkün olmayacaktır.

Duckworth ve Seligman (2005) çalışmalarında akademik sorumlulukları yerine getirmede öz-disiplinin IQ'yu yordama gücünü iki kat daha fazla bulmuşlardır.

4. Dördüncü Alan: Başkalarına Yönelimlilik

Bu alandaki şemaya sahip bireyler, kendi ihtiyaçlarından çok başkalarının ihtiyaçlarını gözetir ve önemserler. Bu davranışlarının motivasyonunda ise öteki ile karşı karşıya gelmeme ve çatışmadan kaçınma, ötekinin rızası ve onayını alma vardır. Bu davranışlardan sonra öfke gibi güçlü duygu ve tercihlerinde farkındalık yoksunluğu hissedebilirler. Bu tür şemaya sahip bireyler çocukluklarında kendi davranışlarını yaşama da özgür değildirler ve ebeveynleri tarafından koşullu kabullenme vardır. Bu tür yaşantı ise bireyleri kendi ihtiyaçlarını görmezden gelip ötekine yönlendirebilir (Young ve ark., 2017).

12. Boyun Eğicilik

Bu şemaya sahip bireyler diğerlerinin kendilerini yönetmelerine, hükmetmelerine izin verirler. Cezalandırılma ya da terk edilme tehdidinden dolayı mecbur hissettiklerinden başkalarının kontrolüne razı olurlar. İki tip boyun eğme davranışları vardır. İlki, kişinin kendi seçim, karar ve istekleri gibi *ihtiyaçların* bastırıldığı boyun eğiciliktir. İkincisi; kişinin diğerleri ondan intikam alacağı korkusundan bastırmış olduğu *duyguların* boyun eğiciliğidir. Bu bastırılan duygu temelde öfkedir ve bu öfke duygusu kişide pasif agresif davranış, kontrolsüz öfke patlamaları, psikosomatik semptomlar, duygulardan kopma-uzaklaşma, rol yapma ve madde bağımlılığı gibi uyumsuz semptom ve baş etme yöntemlerine sebep olabilir. Bu kişilerle ilgili önemli bir detay, ihtiyaçlarını ve duygularını bastırmaları gerektiğini hissettiklerinden dolayı değil onları bastırmak zorunda olduklarını hissettiklerinden dolayı bastırırlar. Bu şemaya sahip kişiler içsel kontrolden uzaktırlar, dışsal kontrol odağına sahiptirler. Çoğunlukla bu şema kaçınmacı davranışa yol açar (Young ve ark., 2017).

13. Kendini Feda

Bu şemaya sahip kişiler kendilerini gönüllü bir şekilde feda ederler. Bunu yapmalarının sebebi, olabilecek kötü olaylardan ve sonrasında yaşanan acıdan diğer insanları korumak, doğru olduğuna inandıklarını yapmak, bencillik ya da suçluluk duygularından kaçınmak, reddedilebileceğini düşündükleri ve önem verdikleri kişilerle bağlantılarını sürdürmek isterler. Kendini feda şemasına sahip bireyler yüksek

bir empatiye sahiptirler, acıyı önlemeye oldukça meyilli oldukları için bir başkasının ruhsal acısını yoğun bir şekilde hissederek. Kendini feda şeması başkalarına karşı aşırı sorumluluk duygusunu içerir. Bu şemaya sahip kişiler genelde başkasından hiçbir şey beklemediklerine inanırlar, fakat başkaları bu davranışlarına kayıtsız kaldığında kızgın hissederek. Bu şemaya sahip kişilerde, baş ağrısı, gastrointestinal problemler, kronik acı, bitkinlik gibi psikosomatik semptomlar gösterebilirler (Young ve ark., 2017).

14. Onay Arayıcılık

Bu şemaya sahip kişiler, çekirdek duygusal ihtiyaçlarını karşılamak adına diğer insanların onayını almaya aşırı önem verip kendileri gibi olmayı yok sayma eğiliminde olabilirler. Başkalarının kabul ve ilgisini kazanmak için onların istediği gibi hareket edebilirler. Bu kişiler içe yönelimli Kendilik duygusu geliştiremezler, kendilik duyguları diğer insanların görüşlerine bağlıdır. Otantik olmanın, doğal eğilimleri izlemenin ne olduğunu bilmeyebilirler.

Bu şemanın iki görünümü vardır. İlki, onay arar ve herkes tarafından sevilme ister; kabul edilmek / tanınmak ve uygun görülmek ister. İkinci tip, takdir ister, alkış ve beğenilmek ister. İkincisi genelde narsistik kişilerdir (Young ve ark., 2017).

5. Alan Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanı

Bu uyumsuz şema alanına sahip kişiler, spontane duygular ve dürtüleri baskı altına alırlar. Kendilerine karşı katı, kuralcı beklentileri vardır. Özellikle mükemmeliyetçi, cezalandırıcı ve kuralcı ebeveynlere sahip bireyler bu şema alanında uyumsuz şemalar geliştirebilirler. Bu kişiler çocukluk yaşantılarında, keyif ve oyun oynama gibi mutlu anları izlemesi teşvik edilmez. Bu nedenle olumsuz günlük olaylara karşı aşırı tetikte olmayı, hayata soğuk ve karamsar bakmayı öğrenirler. Bu kişiler dikkatli ve aşırı tetikte olma durumlarına başarısız deneyim yaşarlarsa korku, endişe karamsarlık gibi duyguların içine girerler. Bu alan dört şema içerir (Young ve ark., 2017).

15. Olumsuzluk / Karamsarlık

Bu şemaya sahip kişiler karamsar ve olumsuz bir bakış açısına sahiptirler. Yaşam veya kendileriyle ilgili olumlu yönleri küçümserlerken acı, ölüm, kayıp, hayal kırıklığı, ihanet, başarısızlık ve çatışma gibi yaşamın olumsuz yönlerine seçici bir odaklanma gösterirler ve ömür boyu devam edeceğine dair düşüncelere sahiptirler. Bu şemaya sahip kişiler, yaşamlarının kötü gitmesine sebep olacak hatalar yapma açık

olduklarını düşünürler. Bu tür hatalar yapmamak adına kontrolcü bir şekilde davranırlar ve obsesif ruminasyon davranışları sergileyebilirler. Yapmama uğraşları içerisinde de yoğun anksiyete duyguları yaşayabilirler. Kronik gerilim ve endişe sıkça deneyimledikleri duygulardır; şikâyet ve kararsızlık ise tipik davranışlardır. Bu kişiler için bardağın yarısı daima boştur. Siyah- beyaz ve felaketleştirme düşünce yapıları gözlenir. Bu şemanın kökenlerinden biri *modelleme* aracılığıyla öğrenilmesidir. Kişi ebeveyn ya da ebeveyn figürü olarak görülen kişilerden olumsuzluk ve karamsarlığa yönelik davranışları içselleştirmiş olabilir. İçselleştirilen ebeveyn davranışları kişide kendini depresif eğilimler olarak gösterebilir. Şemanın ikinci kökeni ise zorluk ve kaybın yaşandığı çocukluk geçmişidir. Bu kişilerin olumsuz ve karamsar olmalarının sebebi erken dönemde çok fazla sıkıntı çekmiş olmalarıdır (Young ve ark., 2017).

16. Duyguları Baskılama Şeması

Bu kişiler, duygusal ketleme ve kısıtlama gösterirler ve duygularını yaşama, ifade etme, tartışma ile ilgili çokça zorlanırlar. Reddedilme ve utanç duygusundan kaçınmak adına dürtülerini ve duygularını kontrol altına almaya çalışırlar. Coşkulu ve dışavurumcu değildirler daha çok duygusal olarak düzdürler, spontan hareket etmek yerine daha kontrolçüdürler. Genellikle sıcaklık ve ilgi hareketlerini geri tutarlar ve saldırgan dürtülerini dizginlemeye çalışırlar Bu kişiler özdenetime çok önem verirler ve kendilerini duygularına bırakırlarsa tamamen kaybedeceklerinden korkarlar. Tüm çocuklar, diğer insanların haklarına saygı göstermek için duygu ve dürtülerini durdurmayı öğrenmek zorundadırlar. Bununla birlikte bu şemayı geliştiren kişiler, aşırıya kaçarlar. Spontan Çocuğa baskı ve aşırı kontrol gösterirler. Kişilerin aşırı kontrol edildiği en yaygın alanlar, öfke, haz, sevgi, cinsel arzu gibi duygulardır. Duygusal ihtiyaçlara değer vermezken mantığa aşırı önem verirler. Tüm bunlar Spontan Çocuk modunun doğal eğilimlerinin zamanında yaşanmasına izin verilmemesinden kaynaklanır. Duygusal Baskılama şeması için en yaygın köken, çocukken doğal bir seyrinde duygularını yaşıyorlarken, ebeveynleri veya diğer otorite figürleri tarafından uyandırılıyor olmasıdır.

Duygusal Baskılama şemalı kişiler, çoğu kez obsesif kompulsif kişilik bozukluğu için tanı kriterlerini karşılarlar (Young ve ark., 2017).

17. Yüksek Standartlar / Aşırı Eleştiricilik

Bu şemaya sahip kişiler, mükemmeliyetçi ve azimli olarak görülürler. Aşırı yüksek standartlarını karşılamak adına sürekli olarak çabalamak zorunda olduklarına

inanırlar. Genellikle onaylanmama, reddedilme ve utandırılma davranışlarıyla karşılaşmamak adına yüksek standartlar belirler. Bu şemaya sahip kişiler tarafından deneyimlenen en tipik duygu *baskı*dır. Bu baskı, mükemmeli zorlamak adına yapılan acımasız bir baskıdır. Kusurluluk duyguları ile baş etmek adına yoğun bir anksiyete yaşarlar. Bununla devamında hissedilen diğer ağır bir duygu hem kendilerine hem ötekilerine karşı geliştirilen aşırı eleştirelliktir. Doğal olarak en yaygın sonuç ise bitkinliktir. Diğer hissedilen yaygın duygu ise kırgınlıktır. Çünkü ortaya çıkan ürün kendi standartlarına göre yeterince iyi değildir. Diğer bir yaygın duygu ise rekabettir. Yüksek standartların hakim olduğu alanlar; Okul, iş, sağlık, atletik performans, güzellik, etik değerler ya da kurallara bağlılık, sanatsal performans gibi alanlardır (Young ve ark., 2017).

18. Cezalandırıcılık

Bu şemaya sahip kişilerin kendileri de dahil olmak üzere bir hata yapıldıysa sert bir şekilde cezalandırılmaları gerektiğini düşünürler. Oldukça ahlakçı ve anlayışsız görünürler ve başkalarını ve kendilerini affetmekte çokça zorlanırlar. Empati duymada zorluk yaşarlar ve merhamet özelliklerinden yoksundurlar. Cezalandırıcılık şeması, Yüksek Standartlar şeması ve Kusurluluk şemaları ile bağlantılıdır (Young ve ark., 2017).

2.2 Akademik Başarı ve Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler

2.2.1 Akademik Başarı

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından (2022) yapılan tanıma göre başarı, “*kişinin yetenek ve yetiştirmeye bağlı olarak gösterdiği ansal ya da eylemsel etkinliklerinin olumlu ürünü*” olarak tanımlanırken akademik başarı ise; “*belirli bir eğitim programının sonunda öğrencinin program hedeflerine ilişkin gösterdiği yeterlik düzeyi*” olarak tanımlanmıştır. Salih, M.(2003) tarafından akademik başarı, öğrencilerin okul yaşamında amaçlanan davranışlara ulaşma düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Bloom’a göre (1998:345) başarı öğrenenin çevresi ile etkileşimin bir ürünü olduğudur.

Akademik başarısızlık ise öğrencinin uzun sürede hemen her dersten gelişim düzeyinin ve yeteneklerinin altında başarı göstermesi ve bu başarısızlığı bir türlü telafi edememesi durumudur (Kaleli, 2016).

Geniş anlamıyla başarısızlık, öğrencinin gerçek yeteneğiyle okul performansı arasındaki zıtlık olarak tanımlanabilir. Başarısızlığın nedenleri üç ana sebepte toplanabilir; ilki, zekâ ve kişilik özellikleri gibi bireysel özellikler, ikincisi öğretim sisteminden kaynaklanan sebepler, üçüncüsü ise aile ortamıdır. Bu üç alanda sağlıklı bir gelişim gösteren bir çocuk başarıyı sağlayabilir (Yavuzer, 2005). Başarısızlık bir tercih olarak değerlendirildiğinde Adler’e göre (2014), başarısızlığı tercih etmenin başlıca sebepleri olabilir. Bunlar; çocuk ilgi çekmek ve ilgiyi üzerinde toplamak için başarısızlık gösterebilmektedir. Çünkü genellikle aileler sorumluluk davranışından kaçınan veya başarısız davranan çocukla daha fazla ilgilenip özen gösterirler.

2.2.2 Akademik Başarıyı etkileyen Faktörler

Alanyazında akademik başarıyı etkileyen faktörler bireysel (öğrenci kaynaklı) kaynaklı ve çevresel kaynaklı faktörler olmak üzere iki şekilde kategorize edilmiştir.

Duru ve Balkıs (2015) Birey-Çevre Uyumu, Aidiyet Duygusu, Akademik Doyum ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiyi inceledikleri çalışmada “akademik başarıyı etkileyen faktörler”den bahsetmişlerdir. Bu faktörleri bireysel ve çevresel olmak üzere iki ana başlık altında toplanabileceği ifade edilmiştir.

Bireysel faktörler ilgi, yetenek, değer, zeka, motivasyon, akademik yeterlik düzeyi, benlik saygısı, çalışma davranışı, erteleme davranışı, tükenmişlik, sınav kaygısı, yaşama doyum, öz-yeterlik, zaman yönetimi gibi öğrencinin içsel ve kişisel özellikleriyle ilişkilendirilirken, çevresel faktörler öğrencinin alanında daha nitelikli ve donanımlı olabilecek ortam, bağlam ve koşullara ne ölçüde sahip olduğu ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. İlgili alanyazın incelendiğinde, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen bireysel ve çevresel faktörlerle ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

Sarier (2016) yaptığı meta-analiz çalışmasında, öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler, öğrenciden okuldan ve aileden kaynaklı olmak üzere üç şekilde incelemiştir. Öğrenci kaynaklı faktörler, benlik saygısı, öz-yeterlilik, ders çalışma alışkanlığı ve motivasyon olarak ele alınırken; okul kaynaklı faktörler, derse yönelik tutum, öğretmen davranışları, okul müdürünün liderliği ve okul kültürü olarak aile kaynaklı faktörler ise anne-babanın tutum ve davranışları, eğitime katılım, anne babanın eğitim durumu ve ailenin sosyo-ekonomik durumu olarak ele alınmıştır. Çalışmanın büyük bir çoğunluğunun 2005 yılından itibaren yürütülen toplam 62

araştırmaya ulaşılmıştır. Akademik başarıda, öğrenci kaynaklı faktörler ve etki büyüklüğü değerleri şu şekildedir: özyeterlik algısı (0.506), öğrenci motivasyonu (0.360), benlik saygısı (0.200) ve ders çalışma alışkanlığı (0.138). Bu bulguların yurt dışında yapılan çalışmalardan Ayotola ve Adedeji (2009) ile Liu ve Koirala (2009), öz-yeterlikleri ile akademik başarıları arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunan çalışmalarla paralellik gösterdiği belirtilmiştir. Bu bulgulara ek olarak Sarier, Hattie (2009)'nin yaptığı meta-analizden alıntıya göre, öğrenci başarısında %50 genetik, %30 öğretmen ve %20 diğer faktörlerin etkili olduğu ve ona göre değiştirilebilecek en önemli faktör öğretmendir bulgusunu paylaşmıştır.

Öğrenci Kaynaklı Faktörler / Kişisel Faktörler

- Öz Yeterlilik Algısı
- Öğrenci Motivasyonu
- Benlik Saygısı
- Çalışma Alışkanlığı

2.2.3 Öz Yeterlilik Algısı İle Akademik Başarı arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar

Bandura (1986), bireyin öz yeterlik inançlarını, “bireyin belirli bir davranış sergilemesi veya bir görevi başarma konusundaki kişisel yeterliklerini algılaması olarak tanımlamaktadır. Bandura’ya göre; öz yeterlik inancına sahip bir birey, hedeflerini yapılandırabilir, hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli çabayı gösterebilir, bu çabanın sürekli olmasını sağlayabilir. Hedefe ulaşmada zor bir görevle karşılaştığında, çabasında ısrar edebilir. Bandura (1986), öz yeterlik inancının kaynaklarını doğrudan deneyimler, dolaylı deneyimler, sözel ikna ve fizyolojik durumlar olarak belirtmiştir (Arı, 2018).

Öz yeterliği yüksek (olumlu) bireylerle ilgili çalışmalarda, bu bireylerin bazı özellikleri gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öz yeterliliği yüksek bireylerin, öğrenme ve öğrenme görevlerini yerine getirmede istekli oldukları, daha fazla çaba gösterdikleri ve daha fazla öğrenme gerçekleştirdikleri (Jinks ve Morgan, 1999; Linenbrink ve Pintrich, 2002, akt: 2018), öğrenme sürecinde karşılaştıkları zorluklara direnç gösterdikleri, öğrenme konusunda ısrarlı oldukları gözlenmiştir. Bu bireylerin karmaşık olaylarla baş edebildikleri, zor problemleri çözmek için strateji

geliştirdikleri, çalışmalarından sonuçtan çok sürece odaklandıkları belirlenmiştir (Bandura, 1997; Schunk, 2000, akt:2018). Bireylerin yaşama dair olumlu düşünceleri, hayata umutlu bakışları ve neşeli olma halleri de olumlu öz yeterliğin göstergesidir. Öz yeterliliği yüksek olan bireyler kendileri için daha yüksek hedefler koyarlar ve yüksek hedefler için daha fazla çaba gösterirler. Öz yeterliği yüksek bireyler, daha fazla çaba harcamalarına neden olan gerçekleştirilmesi zor meşguliyetleri tercih ederler (Bandura, 1977, akt: Arı, 2018).

Öz yeterliliği düşük (olumsuz) bireyler; problemlerle baş edebilecek strateji geliştirmede kendilerini yetersiz hissederler, olumsuz sonuçlar karşısında hemen umutsuzluk yaşarlar. Olumsuz bir deneyimden sonra yeni bir denemede bulunmaktan kaçınırlar, çaba ve gayretin sonucu değiştirmeyeceği ve dolayısıyla sonuç beklentisinin de düşük olacağına inanırlar (Bandura, 1997; Linnenbrink ve Pintrich, 2003; Schunk, 2000, akt: Arı, 2018). Dolayısıyla öz yeterliği düşük bireylerin söz konusu tutumları “başarısızlık korkusu” ve “öğrenilmişlik çaresizlik” kavramlarına çok benzer. Başarısızlık durumunda yeniden başarmayı denemekten kaçınırlar, güçlük ve engellere karşı dirençleri zayıftır ve hemen pes etme eğilimi taşırlar, zorluklar karşısında gerilim yaşarlar ve performansları düşer (Bandura, 1997; Bong ve Skaalvik, 2003; Schunk, 2000, akt: Arı, 2018). Bireylerin yaşama dair karamsar ve endişeli düşünceleri, hayata umutsuz bakışları ve kaygılı halleri de olumsuz durumlarda risk gördükleri için olumsuz durumdan kaçınırlar ve başarısız olurlar. Öz yeterlik inancı düşük bireyler, yapacakları seçimlerde daha az yeterlilik gerektiren, daha az risk taşıyan, potansiyelinin altındaki durumları tercih ederler (Arı, 2018). Bu nedenle, öz yeterlik, görev seçimini ve bunları yaparken azmi etkileyebilir. Öz yeterliği düşük öğrencilerin görevlerini yapmaktan, kaçınma ve korkma olasılıkları daha yüksektir. Buna karşılık, öz-yeterlik düzeyine sahip olanlar, karmaşık sorunlarla karşılaştıklarında soruna bir çözüm bulmak için kendilerine güvenmenin yanı sıra süreç sırasında sabırlı, daha fazla çaba sarf ederek ve sorunun üstesinden gelmek için daha uzun süre bu tür zorluklarla uğraşmaktadır (Li L, Gao H, Xu Y.2020; Tomas JM, Gutierrez M, Georgieva S, Hernandez M. 2020). İnsan bir başarı elde edebileceğini umduğu süre tembel olmaz. Tembellik yetersizlik duygusunun bir belirtisidir ve söz konusu kişilerin yaşamın bir sorunuyla yüzyüze gelmeleri durumunda açığa vurur kendini (Adler,2014).

Öz-yeterlilik inançları bireylerin çabasını artırarak yüksek bir performans sergilemesine yol açmaktadır. Hayat AA ve ark. (2020), Öz yeterliliği yüksek olan öğrenciler, başarısızlıklarını düşük yeteneklerinden daha çok düşük girişimlere bağlarken, öz-yeterlilikleri düşük olanlar başarısızlıklarını düşük yeteneklerine bağlamaktadır (Akim ve Kurbanoglu ,2010).

Öğrencilerin akademik başarısı, genellikle harcanan çabaya eşit olup, entelektüel ve çevresel faktörlerle ilişkilidir. Okuma alışkanlığının erken yaşta edinilmesi ya da sözlü anlama kabiliyeti, analiz etme gibi bilişsel beceriler ve geliştirici kaynakların eksikliği de akademik başarıyı etkilemektedir. Akademik öz yeterlilik, öğrencilerin akademik başarıya ulaşmada yeteneklerine yönelik inanç ve tutumlarının yanı sıra akademik sorumluluklarını yerine getirme davranışlarını başarılı bir şekilde öğrenmelerine olan inançlarını göstermektedir (Küçükaya ve ark. 2022).

Akademik başarı ile öz-yeterlilik inancı arasındaki ilişkiye dair yurt içinde yapılan araştırmada şu bulgulara rastlanmıştır:

Bostan ve Ilgar (2022), çalışmalarında anne ve babaların tutum ve davranışlarının sıcak ve şefkatli olmasının çocuklarda akademik öz-yeterlilik düzeyinin artmasına etki ettiği gözlenmiştir.

Erdoğan ve Yüzbaş'ın (2018), lise öğrencilerinin öz-yeterlilik düzeyleri ile okula bağlılık üzerine yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin öz yeterlilik ölçeği puanları kız öğrencilerden daha yüksektir. Bu durum kültürle ilişkilendirilmiştir; çocuk yetiştirme tarzına bakıldığında erkeklerin daha güçlü oldukları ve her işi yapabileceklerine dönük anne baba tarafından oluşturulan algı nedeniyle erkek öğrencilerin öz yeterlilik algılarının yüksek olduğu düşünülmektedir. Anne babası birlikte olan öğrencilerin genel öz yeterlilik algıları anne babası ayrı olan öğrencilere göre daha yüksektir. Aynı araştırmanı bir diğer sonucuna göre gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin öz yeterlilik algıları da yüksektir. Genel olarak öğrencilerin sosyo-ekonomik olarak refah düzeyinde olmaları onların öz yeterlilik algılarını olumlu yordamaktadır. Öğrencilerin sınıf ortamını kalabalık algılamaları onların öz yeterlilik algısını düşürürken öz yeterlilik algıları ile okula bağlılık düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Demirdağ (2015), ortaokul öğrencilerinin akademik yeterliliklerinin yetenek, ortam ve eğitim kalitesine göre karşılaştırılması adlı çalışmada, öğrencilerin öz

yeterlik inançlarını etkileyen en güçlü faktörün, öğrencilerin eğitimin kalitesine olan inançları olduğu bulgulanmıştır.

Aktürk ve Aylaz (2013), ergenlerin algıladıkları öz-yeterliliği tespit etmek öz yeterliliği etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla ortaokul öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarında, öğrencilerin okul başarıları ile öz yeterliliklerini incelemişlerdir. Bu bulgulara göre öğrencilerin başarı durumları arttıkça öz yeterlik inançlarının da arttığı gözlenmiştir. Buna paralel olarak, öğrencilerin okul başarılarının yüksek olması okulda arkadaşları, öğretmenleri, aileleri ve sosyal çevreleri tarafından takdir edilmeleri, duygusal ve sosyal yönden kendilerine güvenen, kendini ifade edebilen güçlü bireyler olmasını sağlayarak öğrencilerin olası olumsuz koşullardan koruduğu söylenebilir. Öz yeterliliğin olumlu gelişimi madde bağımlılığı potansiyelini düşürdüğü düşünülmektedir.

2.2.4 Öğrenci Motivasyonu ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar

Motivasyon kavramı Türkçe karşılığı zor olan bir kavramdır. Bu kavram İngilizce ve Fransızca “motive” kelimesinden türetilmiştir. Motive, Türkçe de güdü, saik veya harekete geçirici olarak tanımlanabilir (Eren, 2004). Güdü, güdülenme sürecinde ihtiyaç ve dürtünün oluşturduğu ilk aşamayı içine alan bir kavramdır (Morgan, 1977). Güdülenme ise insanı belirli bir amaç için harekete geçiren güç anlamına gelir. Böylece, motive harekete geçiren, hareketin devamlılığını sağlayan ve olumlu yöne yöneltici özelliğe sahip bir güçtür (Eren, 2004).

Motivasyon, akademik başarıyı etkileyen önemli bir değişkendir fakat öğrenme sürecinde motivasyon doğrudan gözlenebilen bir durum değildir. Bireyin motivasyon düzeyi sözlü ifadeleriyle, hedef belirleme ve bu hedefi uygulama eylemleriyle dolaylı olarak gözlenebilen davranış biçimleriyle belirlenmektedir. Bazı basit öğrenmeler çok az bir motivasyonla gerçekleşirken motivasyon, akademik öğrenmede oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenmeye motive olmuş öğrenciler, derse aktif olarak katılmakta ve bilgiyi tekrarlama, bilgileri önceki bilgiyle ilişkilendirme ve soru sorma gibi davranışlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda motive olmuş birey, boş zamanlarında konuyla ilgili etkinliklerde bulunmakta, çalışmalar yapmakta, öğrenme stratejilerini kullanmakta ve farklı öğrenme yolları aramaktadır (Pintrich ve Schunk, 1996; Schunk, 2009; Akt: Aktan, 2012).

Motivasyon ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi yordayan çalışmalar;

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen iki önemli durum vardır. Bunlardan İlki içsel motivasyon ikincisi ise dışsal motivasyondur. İçsel motivasyon, bireyin kendi iç kaynaklarından oluşturduğu motivasyondur. Bunlar; bireyin içinden gelen, ilgi, merak, öğrenme ihtiyacı, yeterlilik inancı olabilir. İçsel motivasyon otonomi olmak, başarılı olmak, bir topluluğa veya gruba aidiyet hissetmek için gereklidir. Dışsal motivasyon ise, bir görevin ya da bir etkinliğin tamamlanabilmesi için başka biri tarafından sağlanan ödüllerle oluşturulan motivasyondur. Dışsal motivasyon, dışsal uyarıcılara (aile, öğretmen gibi) bağlıdır. Dışsal uyarıcılar, ödül, ceza, takdir edilme, baskı, rica, sevilme, kabul görmek olduğu söylenebilir (Erdem, 2012).

Aktan (2012), yaptığı çalışmada ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin motivasyon düzeylerini etkileyen en önemli motivasyonel yapının dışsal hedef yönelimi olduğu gözlenmiştir. Dışsal hedef yönelimli öğrenciler için öğrenmeyi teşvik eden en önemli etken başarı sonucunda alınacak ödüldür. Bu ödül, iyi bir not olabileceği gibi ebeveyn ve akran grubunun takdiri olabilir. Bu durum öğrencilerin gelişim dönemleri göz önünde bulundurulduğunda etkili olduğu söylenebilir. Bu yaş döneminde öğrencilerde sevilme, takdir edilme, beğenilme ve başarısızlık korkusu gibi duyguların yoğun olduğu görülmektedir. İçsel motivasyonun her ne kadar başarıyı artırdığı söylense de elde edilen bulgular, dışsal motivasyonu öğrencilerin daha çok kullandığını göstermektedir.

Aktaş (2016), Lise öğrencilerinin motivasyon kaynaklarını incelediği çalışmadan elde edilen verilere göre, lise öğrencilerinin dışsal motivasyon kaynakları okul türü değişkenine göre farklılık göstermiştir. Okul türü Fen Lisesi olan öğrencilerin dışsal motivasyon düzeyleri en yüksek iken Anadolu Meslek Lisesi öğrencilerinin dışsal motivasyon düzeyleri en düşük olduğu saptanmıştır. Aynı zaman öğrencilerin aile desteği ile sınıf ortamı dışsal motivasyon kaynaklarını kullanmaları okul türüne göre farklılık göstermiştir. Okul türü Fen Lisesi olan öğrencilerin aile desteği ile sınıf ortamı dışsal motivasyon kaynaklarını kullanma düzeyleri en yüksek iken Anadolu Meslek Lisesi öğrencilerinin dışsal motivasyon kaynaklarını kullanma düzeylerinin ise en düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir.

2.2.5 Benlik Saygısı ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar

Benlik saygısı kavramı Rosenberg'le eşleşmiştir. Rosenberg benlik saygısının kişinin kendisine atfettiği olumlu ya da olumsuz tutumlar olarak tanımlamıştır (Rosenberg, 1965; Akt: Haspolat ve Kağan, 2017). Yüksek ve düşük benlik saygısına sahip bireylerin bir takım özellikleri taşıdığı gözlenmiştir. Bu insanların genel özellikleri şöyle sıralanabilmektedir:

- Kendileri hakkındaki düşünceleri olumsuzdur,
- Sık sık gerçekçi olmayan amaçlar seçerler ya da kendileri için amaç koymaktan bütünüyle kaçınırlar,
- Kötümser olmak eğilimindedirler,
- Eleştiriye karşı daha olumsuz duygusal ve davranışsal tepkiler ya da başka türlerden olumsuz tepkiler verebilirler,
- Başkaları üzerindeki etkileriyle daha çok ilgilidirler,
- Stres ya da engellemelerle karşılaştıklarında depresyona daha açıktırlar.

Benlik saygısı yüksek bireylerin özellikleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- Kişisel nitelikleri, yetenekleri ve potansiyellerinin neler olduğu konusunda açık bir anlayışa sahiptirler,
- Benlikleri hakkında olumlu düşünürler,
- Kişilikleri ve yetenekleri doğrultusunda uygun amaçlar koyarlar,
- Zor durumlardan başarılı bir şekilde çıkarlar (Tutar, 2012; Akt: Boylu, 2020).

Yavuzer (2000), araştırmalarının sonucunda benlik saygısına etki eden unsurları şu şekilde sıralamıştır:

Sosyoekonomik ve kültürel düzey, cinsiyet, babanın mesleği veya ebeveynlerin eğitim seviyesi, ebeveynin ilgisi, akademik başarı, okul hayatında serbest zaman faaliyetlerine katılım göstermek ve spor yapmak, kardeş sayısı ve doğum sıralaması olarak saptanmıştır.

Benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki ilişki hakkında yapılan yurt içindeki çalışmalar:

Özgüngör ve Paksu (2017), üniversite öğrencilerinin benlik saygıları düzeyine göre akademik başarıyı yordayan değişkenlerin belirlenmesi üzerine yaptıkları çalışmaların bulgularına göre, kendisi hakkında olumlu düşünceye sahip olan

öğrenciler, aynı zamanda kendilerini yeterli gördükleri ve bunun sonucunda sorumluluklarını yerine getirdikleri söylenebilir. Benlik saygısı yüksek olan öğrenciler zamanlarını verimli kullanarak, çalışmalarına önem verdikleri ve bunun sonucunda da akademik anlamda başarılarını artırdıkları söylenebilir.

Dilmaç ve Ekşi (2008), meslek yüksekokulundaki öğrencilerinin yaşam doyumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin tespiti üzerine yapmış oldukları çalışmanın bulgularına göre, 2. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarının 1. sınıfta öğrenim görenlerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu durumun nedeni olarak öğrencilerin üniversitenin ilk yıllarındaki farkındalık düzeylerinin ikinci yıla göre daha az olduğu ve zamanla benlik saygıları ile birlikte öğrencilik sorumluluklarının da arttığı düşünülebilir. Böylece artan benlik saygısı ile birlikte yaşam doyumu ve akademik başarılarına olan olumlu etki de artmıştır.

Erdoğan (2019), Benlik saygısı ile akademik başarıyı yordadığı çalışmasının bulgularına göre, benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin akademik erteleme davranışlarının da düşük olduğu gözlenmiştir.

2.2.6 Ders Çalışma Alışkanlığı ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki ve Yapılan Çalışmalar

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen en önemli öğrenci kaynaklı faktörlerden biride öğrencilerin “çalışma alışkanlıkları”dır. Hotaman (2009), ilgili literatürü taradığında (Alıcıgüzel,1990; Korkmaz, 2001; Sırmacı, 2003; Yüksel-Şahin ve Hotaman, 2007), öğrencilerin akademik başarıları ve yeterliliğini etkileme gücünde olan ve öğrencilerin ders çalışma-öğrenme aktivitelerini içeren davranışlar için “çalışma becerileri” kavramının kullanıldığı görülmüştür. Literatürde “çalışma becerileri” içinde yer alan “beceri” kavramı, daha çok uzmanlık, maharet, ustalık anlamında kullanıldığı görülür. Çalışma alışkanlıkları kavramı ise daha çok yaşam biçimi, rutin, hayat felsefesi, alışkanlık haline getirmek anlamında kullanılır (Hotaman, 2009).

Akademik başarı çalışma becerilerinin bilinmesi ve bunların uygulamaya konulması ile alakalıdır (Gettinger ve Seibart , 2002). Akademik başarıyı etkileyen çoğu etmen göz önünde bulundurulduğunda bütün sınıf düzeyleri içinde yetenekli öğrenciler zorluk yaşayabilirler. Fakat bu durum onların yeterli kabiliyetten yoksun oluşları ile değil iyi ders çalışma becerilerine yeterli düzeyde sahip olmamalarından

kaynaklanmaktadır. Çalışma becerileri Pauk (1991), tarafından hedef belirleme, zaman yönetimi, stresin üstesinden gelebilme, konsantre olma ve odaklanma, unutma, hatırlama, anlayarak ve belirli sürede okuma, öğrenilecek olan konu ile ilgili anahtar kavramları anlama ve kullanma, sunulan dersi dikkatli bir şekilde dinleme ve not alma, sınav korkusunu yenme, ders kitaplarının bölümlerinin neler olduğunu ve bu bölümlerde hangi konuların anlatıldığının farkında olma gibi faktörler açısından ele almıştır (Kutlu ve Korkmaz, 2013).

Ders çalışma alışkanlığı ile ilgili yapılan çalışmalar;

Başbay ve ark. (2018), öğrenme stilleri ile ders çalışma alışkanlıklarını incelediği araştırmasında cinsiyetin çalışma alışkanlıkları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. 8. Sınıf kız öğrencilerin ders çalışma alışkanlıkları erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlıdır. Bu farkın biyolojik cinsiyetten daha çok toplumsal cinsiyet (gender) ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Alanyazın da (Eren, 2011; Kaçire, 2015) buna paralel çalışmalar bulunmaktadır (Başbay ve ark. 2018). Kültürümüzde erkeğe verilen roller genelde farklılık erkeğin daha girişken, güçlüklerle başa çıkan yapısının olduğu yönündedir. Kadına verilen en önemli rol ise üreme rolüne atfedilmektedir. Bu bakış açısı kadının cinsiyet rolünün belirlerken çocuk bakımı, ev işleri, hasta bakımı gibi daha yoğun emek ve disiplin gerektiren yapıya bürünmesini kolaylaştırmaktadır (Özmete ve Yanardağ, 2016). Bununla birlikte sınıf düzeyinin aktif öğrenme, içsel motivasyon ve kaçınma davranışı çalışma alışkanlıklarında anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyi arttıkça üst düzey bilişsel becerileri kullanma kapasitesi artıyor ve bu durum çalışma alışkanlığına yansıyor.

İlhan ve ark. (2013), ders çalışma becerileri ile akademik risk alma arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, akademik risk alma konusunda istekli olan öğrencilerin, problem problem çözme becerilerinin yüksek, öğrenilmiş çaresizlik duygularının ve akademik beklentilerine ilişkin streslerinin düşük olduğu yönünde bulguları paylaşmaktadırlar.

Pandemi/salgın döneminde 110 lise son sınıf öğrencileri ile yapılan çalışma alışkanlıklarının incelendiği betimsel bir çalışmanın bulgularına göre, öğrencilerin %46'sının hedeflerine yönelik olumsuz etkilenmezken %29'unu bu süreç olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Öğrencilerin salgın öncesine göre salgın sürecinde sınava yönelik çalışma alışkanlıklarında anlamlı düzeyde bir değişim olmadığı bulgulanmıştır

(Kalkan ve Sağlam, 2022). Benzeri bir çalışmada bu sefer pandemi sürecinde öğrencilerin çalışma alışkanlıkları veli ve öğretmen gözünden değerlendirilmiştir. Çalışma, birinci ve ikinci sınıfları okutan 18 öğretmen ve aynı öğrencileri ikinci sınıfta okuyan 21 veliden oluşan nitel bir araştırmadır. Çalışmanın bulgularına göre, katılımcı öğretmenlerin tamamı pandemi sürecinde evde ders çalışma alışkanlığı kazandırmada sorun yaşadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin görüşleri sonucunda, pandemi süreci ile birlikte başlayan uzaktan eğitimin ilkökul düzeyine uygun olmadığı ifade edilmiştir. Velilerin geneli pandemi sürecinde evde ders çalışma uygulamalarında çocuklarının motivasyon sıkıntısı yaşadıklarını düşünmediğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda velilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim sürecinde ödevlerin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca velilerin büyük kısmı pandemi döneminde kazanılan evde ders çalışma alışkanlıklarının pandemi sonrasında da kalıcı olacağı düşündükleri belirtilmiştir (Kazu ve Yıldız, 2022).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı Kocaeli'nin Darıca İlçesinde hem devlet hem de özel liselerde öğrenim gören 14-16 yaş grubundaki öğrencilerin okul başarısında erken dönem uyum bozucu şemalar ile akademik başarı arasında anlamlı ilişkiyi araştırmaktır. Ergen bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının, akademik başarılarına olan etkisi hususunda elde edilen sonuçların alanyazında bilgi birikimine ve gelişime katkı sağlamak amaçlanmıştır.

3.2 Araştırmanın Tipi

Erken dönem uyumsuz şemaların akademik başarıyı yordayıcılığının incelendiği bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır. Genel tarama modeli, çok fazla unsurdan oluşan bir evrende, evrenle ilgili genel bir yargıya varmak için evrenin tamamı ya da evrenden alınacak bir grup örneklem üzerinde yapılan tarama çalışmalarıdır. Genel tarama modellerinden, ilişkisel tarama modeli ise iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır (Karasar, 2016).

3.3 Araştırmanın Evren ve Örneklem Seçimi

Bu çalışmanın ana evreni Darıca İlçesinde devlet ve özel liselerde öğrenim gören 14-16 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemi ise basit rastgele örnekleme ile oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında toplam 434 kişiden veri toplanmıştır. 430'u geçerli olmuştur. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre tarama modelinde bir araştırmada örneklem sayısını belirlemek için bazı referanslar vardır. Buna göre, evren sayısının en geniş hali ele alındığında 384 katılımcıya ulaşmak

yeterlidir. Büyük sayıda katılımcı grubuna ulaşmanın daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünüldüğünde bu çalışmaya 430 öğrencinin katılması sağlanmıştır.

3.4 Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Çalışmanın yeri Kocaeli'nin Darıca ilçesidir. Çalışma 2023 yılının Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

3.5 Araştırmanın Etiği

Araştırma için Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan araştırma onayı ve izni alınmıştır. Etik kurul MEB izninden sonra veri toplama işlemlerine başlanıp, katılımcıların her birinin izni doğrultusunda çalışma yapılarak gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Hem öğrenciler hem ebeveynlerim için onam formu hazırlanmıştır. Katılımcıların gönüllülük esaslarına dayalı olarak araştırma yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmalarını yürüten araştırmacıya e-posta aracılığıyla iletişime geçip araştırmada kullanmak üzere izinleri alınmıştır.

3.6 Veri Toplama Araçları

3.6.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireyler hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu (EK 1) içinde, örneklem grubuna ait yaş, cinsiyet, lise türü(devlet/özel) eğitim, not ortalaması, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın hayatta olup olmaması, ekonomik durumu ve anne- baba birliktelik durumu bilgilerine yer verilmiştir.

3.6.2 10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT)

10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı (ÇEŞÖT) gerçekleştirilirken, Young'ın Şema Terapi Kuramından yola çıkılarak, kuramda evrensel olduğu iddia edilen karşılanmamış ihtiyaç alanları ve

erken dönem uyumsuz şemalar temel alınmıştır. ÇEŞÖT soruları toplam 97 maddeden ve yorumlanabilir beş ayrı ihtiyaç alanı ve 15 faktörden oluşan geçerli, güvenilir bir ölçek olarak kabul görmüştür. Alt ölçekler sırasıyla, Ayrılma ve reddedilmişlik alanı içerisinde, kusurluluk/utanma, kuşkuculuk/kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık; zedelenmiş özerklik ve performans alanı içinde bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, haklılık/büyükleme; zedelenmiş sınırlar alanı içinde yetersiz özdenetim, başkalarına yönelimlilik alanı içinde boyun eğicilik, kendini onaylamama, onay arayıcılık; aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme alanı içinde karamsarlık, cezalandırıcılık ve dayanıksızlık şemaları mevcuttur. Katılımcılar, her maddeyi beşli likert üzerinde (1= Benim için tamamıyla yanlış, 2= Benim için çoğunlukla yanlış, 3= Benim için ne doğru ne yanlış, 4= Benim için çoğunlukla doğru, 5= Benim için tamamıyla doğru) derecelendirmektedir (Güner, 2013).

Bu tez çalışmasında kullanılan ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları Güner (2013), tarafından gerçekleştirilmiştir. İstanbul’da bulunan toplam 54 özel ve devlet ilk orta öğrenim kurumuna devam eden 10-16 yaş grubundan olan 983 öğrenciyle “çocuk ve ergenler için erken dönem uyumsuz şema ölçekler takımının” geçerlik ve güvenirlik ve norm çalışmasını yapmıştır. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan soru havuzu, farklı uzmanlık alanlarına sahip 10 hakem tarafından değerlendirilmiş, pilot uygulamaların ardından analizleri yapılarak öncül forma ulaşılmıştır. En son aşamada 2250 kişilik bir grupta ölçeğin, cinsiyet, yaş grupları için norm çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda 10-16 yaş ÇEŞÖT’ün geçerli, güvenilir, özgün bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

3.6.3 Ortaöğretim Başarı Puanı

Öğrencilerin akademik başarılarını değerlendirmek için dönem sonu ağırlıklı ortaöğretim başarı ortalama puanları kullanılmıştır.

3.7 Verilerin Değerlendirilmesi

Bu araştırma, 14-16 yaş aralığındaki bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının akademik başarı düzeyleri ile arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç bağlamında 430 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Bu süreçte

elde edilen verilerin analizinde SPSS-25 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan her analiz, tablo formatında organize edilerek bulgular bölümünde rapor edilmiştir.

Yapılan analizlerde ilk olarak katılımcıların demografik bilgilerine ait frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemalar ile akademik başarıya yönelik tanımlayıcı istatistikler (minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma) hesap edilmiştir. Daha sonra, araştırma verilerinin normal dağılım varsayımını karşılama durumu incelenmiştir. Bu incelemede, araştırma verilerine yönelik çarpıklık ve basıklık değerleri referans alınmıştır.

Araştırma amaçları kapsamında yapılan analizlerde, parametrik analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Bu bağlamda, katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarı düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenirken bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü Anova analizleri kullanılmıştır. Tek yönlü Anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.

4. BULGULAR

4.1 Katılımcıların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular

Bu araştırma, 14-16 yaş arasındaki bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Bu kapsamda, araştırmaya 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Kocaeli ile Darıca ilçesinde öğrenim gören 430 lise öğrencisi katılmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre tarama modelinde bir araştırmada örneklem sayısını belirlemek için bazı referanslar vardır. Buna göre, evren sayısının en geniş hali ele alındığında 384 katılımcıya ulaşmak yeterlidir. Büyük sayıda katılımcı grubuna ulaşmanın daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünüldüğünde bu çalışmaya 430 öğrencinin katılması sağlanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerine yönelik toplanan veriler, frekans ve yüzde analizi ile analiz edilmiştir.

Tablo 4. 1. Katılımcı Bireylerin Demografik Bilgileri

Değişken	Grup	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	312	72.6
	Erkek	118	27.4
Yaş Grubu	14 yaş	66	15.3
	15 yaş	208	48.4
	16 yaş	156	36.3
Okul Türü	Özel Okul	71	16.5
	Devlet Okulu	359	83.5
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	198	46.0
	10. Sınıf	157	36.5
	11. Sınıf	75	17.4
Ekonomik Durum	8.506 TL altı	32	7.4
	8.506 TL (asgari ücret)	80	18.6
	8.507 TL - 17.000 TL arası	150	34.9
	17.001- 35.000 TL arası	114	26.5
	35.000 TL ve üzeri	54	12.6
Kardeş Sayısı	Tek kardeş	34	7.9
	İki kardeş	181	42.1
	Üç kardeş	151	35.1
	4 kardeş ve üzeri	64	14.9
Doğum Sırası	Birinci	223	51.9
	İkinci	147	34.2
	Üç ve sonrası	60	14.0
Aile Bütünlüğü	Anne- baba birlikte	387	90.0
	Anne-baba ayrı	43	10.0
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	201	46.7
	Lise	156	36.3
	Üniversite	73	17.0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	136	31.6

Lise	183	42.6
Üniversite	111	25.8
Toplam	430	100.0

Tablo 4.1'e göre araştırmaya katılan bireyler genel olarak; kız (%72.6), 15 yaşında (%48.4), devlet okulunda öğrenim gören (%83.5), 8.507 TL - 17.000 TL arası gelire sahip (%34.9), iki kardeş (%42.1), birinci sırada doğmuş (%51.9), anne ve babası birlikte (%90.0), annesi ilkokul mezunu (%46.7) ve babası lise (%42.6) kişilerden oluşmaktadır.

4.2 Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarılarına yönelik minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikleri hesap edilmiş ve elde edilen bulgular aşağıda rapor edilmiştir.

Tablo 4. 2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Akademik Başarıya Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek	Boyut	n	min	max		ss
Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	Kusurluluk/Utanma	430	1.00	5.00	2.68	.88
	Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	430	1.00	5.00	2.78	1.00
	Duygusal Yoksunluk	430	1.00	5.00	2.64	1.05
	Terk Edilme ve Tutarsızlık	430	1.00	5.00	2.59	.99
	Başarısızlık	430	1.00	5.00	2.44	.97
	Bağımlılık/Yetersizlik	430	1.00	5.00	2.32	.98
	Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	430	1.00	5.00	2.57	1.00
	Hast. ve Teh. Karşı Dayanısızlık	430	1.00	5.00	3.19	1.17
	Haklılık/Büyükleme	430	1.00	4.94	2.47	.79
	Yetersiz Özdenetim	430	1.00	5.00	3.16	1.01
	Kendini Onaylamama	430	1.00	5.00	2.33	1.01
	Boyun Eğicilik	430	1.00	5.00	2.28	.88
	Onay Arayıcılık	430	1.00	5.00	2.65	1.08
	Karamsarlık	430	1.00	5.00	3.20	1.10
	Cezalandırıcılık	430	1.00	5.00	2.73	.83
Ak. Başarı	Toplam	430	45.00	98.00	73.16	13.01

Tablo 4.2’den hareketle, katılımcı bireylerin en yüksek ortalamaya sahip erken dönem uyumsuz şeması (3.20 ± 1.10) karamsarlık ve en düşük ortalamaya sahip erken dönem uyumsuz şeması ($2.28 \pm .88$) ise boyun eğicilik olarak belirlenmiştir. Ayrıca katılımcı grubunun ortalama akademik başarıları iyi (73.16 ± 13.01) düzeyde belirlenmiştir.

4.3 Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular

Katılımcıların grubunun erken dönem uyumsuz şemaları ve akademik başarıları incelenmeden önce araştırma verilerinin dağılımı kontrol edilmiştir. Normallik kontrolleri Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2010). Fakat sosyal bilimlerdeki normallik kontrolleri, yaygın olarak çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi ile kontrol edilmektedir (Yalçıntaş, 2019). çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım varsayımını karşılamasında kullanılan farklı referanslar vardır. Büyüköztürk (2010)'e göre çarpıklık ve basıklığın -1 ile +1; Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre -1,5 ve +1,5; George ve Mallery (2010)'ye göre ise -2 ile +2 değerleri arasında yer alması normal dağılıma işarettir.

Tablo 4. 3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Akademik Başarıya Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	Boyut	Çarpıklık		Basıklık	
		İst.	St. Hata	İst.	St. Hata
Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	Kusurluluk/Utanma	.33	.12	-.50	.23
	Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	.10	.12	-.83	.23
	Duygusal Yoksunluk	.31	.12	-.93	.23
	Terk Edilme ve Tutarsızlık	.28	.12	-.55	.23
	Başarısızlık	.38	.12	-.58	.23
	Bağımlılık/Yetersizlik	.48	.12	-.43	.23
	Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	.28	.12	-.60	.23
	Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	-.18	.12	-.92	.23
	Haklılık/Büyükleme	.40	.12	-.25	.23
	Yetersiz Özdenetim	-.20	.12	-.68	.23
	Kendini Onaylamama	.50	.12	-.59	.23
	Boyun Eğicilik	.61	.12	-.15	.23
	Onay Arayıcılık	.32	.12	-.61	.23
	Karamsarlık	-.14	.12	-.88	.23
	Cezalandırıcılık	.29	.12	-.14	.23
Ak. Başarı	Toplam	-.11	.12	-1.03	.23

Tablo 4.3'e göre; katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ve akademik başarıların ait çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, araştırma verilerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Verileri normal dağılım gösteren araştırmaların analizinde, parametrik yöntemler

kullanılmaktadır (Kul, 2014). Bu sebeple araştırmaya parametrik testler ile devam edilmiştir.

4.4 Erken Dönem Uyumsuz Şemalara Yönelik Bulgular

Araştırma amacı kapsamında katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, iki gruplu karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla gruplu karşılaştırmalar ise tek yönlü anova analizi ile yapılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir.

Tablo 4. 4. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	sd	t	p
Kusurluluk/Utanma	Kız	312	2.79	.90	428	4.49	.000
	Erkek	118	2.37	.76			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	Kız	312	2.91	.99	428	4.79	.000
	Erkek	118	2.41	.93			
Duygusal Yoksunluk	Kız	312	2.76	1.08	428	3.88	.000
	Erkek	118	2.33	.93			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	Kız	312	2.78	.99	428	7.02	.000
	Erkek	118	2.07	.77			
Başarısızlık	Kız	312	2.55	.98	428	3.85	.000
	Erkek	118	2.15	.86			
Bağımlılık/Yetersizlik	Kız	312	2.49	1.01	428	5.92	.000
	Erkek	118	1.88	.76			
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	Kız	312	2.60	1.01	428	.96	.34
	Erkek	118	2.49	.95			

Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	Kız	312	3.35	1.17	428	4.79	.000
	Erkek	118	2.76	1.07			
Haklılık/ Büyüklemeçilik	Kız	312	2.53	.82	428	2.35	.02
	Erkek	118	2.33	.70			
Yetersiz Özdenetim	Kız	312	3.14	1.01	428	-.69	.49
	Erkek	118	3.22	.99			
Kendini Onaylamama	Kız	312	2.41	1.03	428	2.59	.01
	Erkek	118	2.13	.92			
Boyun Eğicilik	Kız	312	2.33	.91	428	1.84	.07
	Erkek	118	2.16	.77			
Onay Arayıcılık	Kız	312	2.77	1.12	428	3.95	.000
	Erkek	118	2.32	.90			
Karamsarlık	Kız	312	3.34	1.08	428	4.20	.000
	Erkek	118	2.85	1.06			
Cezalandırıcılık	Kız	312	2.79	.85	428	2.50	.01
	Erkek	118	2.57	.74			

Tablo 4.4'ten hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları cinsiyete göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanıma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyüklemeçilik, kendini onaylamama, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında kızların puanı erkeklerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Fakat yapışıklık ve gelişmemiş benlik, yetersiz özdenetim ve boyun eğicilik şemalarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 5. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yaşa Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	14 yaş	66	2.75	1.01	.65	.52	
	15 yaş	208	2.70	.88			
	16 yaş	156	2.62	.83			
	Total	430	2.68	.88			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	14 yaş	66	2.89	.95	1.87	.16	
	15 yaş	208	2.83	1.05			
	16 yaş	156	2.66	.95			
	Total	430	2.78	1.00			
Duygusal Yoksunluk	14 yaş	66	2.58	1.18	.35	.71	
	15 yaş	208	2.69	1.05			
	16 yaş	156	2.62	1.01			
	Total	430	2.64	1.05			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	14 yaş	66	2.66	1.02	.22	.80	
	15 yaş	208	2.58	1.03			
	16 yaş	156	2.56	.92			
	Total	430	2.59	.99			
Başarısızlık	14 yaş	66	2.58	1.00	1.81	.17	
	15 yaş	208	2.48	.95			
	16 yaş	156	2.33	.96			
	Total	430	2.44	.97			
Bağımlılık/ Yetersizlik	14 yaş	66	2.49	.99	4.97	.01	1,2>3
	15 yaş	208	2.41	1.01			
	16 yaş	156	2.13	.92			
	Total	430	2.32	.98			
	14 yaş	66	2.66	1.06	1.13	.32	

Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	15 yaş	208	2.61	1.05		
	16 yaş	156	2.47	.89		
	Total	430	2.57	1.00		
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	14 yaş	66	3.43	1.17	1.94	.15
	15 yaş	208	3.17	1.20		
	16 yaş	156	3.10	1.12		
	Total	430	3.19	1.17		
Haklılık/ Büyükleme	14 yaş	66	2.57	.85	.95	.39
	15 yaş	208	2.49	.78		
	16 yaş	156	2.41	.78		
	Total	430	2.47	.79		
Yetersiz Özdenetim	14 yaş	66	3.25	.98	.51	.60
	15 yaş	208	3.18	.98		
	16 yaş	156	3.11	1.06		
	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	14 yaş	66	2.35	1.11	.53	.59
	15 yaş	208	2.37	1.04		
	16 yaş	156	2.26	.92		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	14 yaş	66	2.28	.86	1.88	.15
	15 yaş	208	2.36	.88		
	16 yaş	156	2.18	.87		
	Total	430	2.28	.88		
Onay Arayıcılık	14 yaş	66	2.89	1.18	1.94	.15
	15 yaş	208	2.60	1.11		
	16 yaş	156	2.61	1.00		
	Total	430	2.65	1.08		
Karamsarlık	14 yaş	66	3.35	1.04	1.16	.32
	15 yaş	208	3.22	1.09		

	16 yaş	156	3.11	1.13		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	14 yaş	66	2.92	.99	1.94	.15
	15 yaş	208	2.71	.82		
	16 yaş	156	2.69	.75		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.5'ten hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları yaşa göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyüklenmecilik, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat bağımlılık/yetersizlik şemasında yaşa göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında yaşa bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında 14 ve 15 yaşındaki bireylerin puanı 16 yaşındaki bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. 6. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Okul Türüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	N		ss	sd	t	<i>p</i>
Kusurluluk/ Utanma	Özel Okul	71	2.37	.78	428	-3.18	.002
	Devlet Okulu	359	2.73	.89			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	Özel Okul	71	2.48	.85	428	-2.70	.01
	Devlet Okulu	359	2.83	1.02			
Duygusal Yoksunluk	Özel Okul	71	2.27	.85	428	-3.23	.001
	Devlet Okulu	359	2.72	1.08			

Terk Edilme ve Tutarlılık	Özel Okul	71	2.39	.83	428	-1.88	.06
	Devlet Okulu	359	2.63	1.01			
Başarısızlık	Özel Okul	71	2.05	.90	428	-3.78	.000
	Devlet Okulu	359	2.52	.96			
Bağımlılık/ Yetersizlik	Özel Okul	71	1.98	.81	428	-3.21	.001
	Devlet Okulu	359	2.39	1.00			
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	Özel Okul	71	2.50	.88	428	-.64	.52
	Devlet Okulu	359	2.58	1.02			
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıklılık	Özel Okul	71	2.98	1.16	428	-1.66	.10
	Devlet Okulu	359	3.23	1.17			
Haklılık/ Büyüklenmecilik	Özel Okul	71	2.49	.66	428	.17	.87
	Devlet Okulu	359	2.47	.82			
Yetersiz Özdenetim	Özel Okul	71	3.15	.97	428	-.15	.88
	Devlet Okulu	359	3.17	1.01			
Kendini Onaylamama	Özel Okul	71	1.94	.84	428	-3.57	.000
	Devlet Okulu	359	2.41	1.02			
Boyun Eğicilik	Özel Okul	71	2.11	.80	428	-1.85	.07
	Devlet Okulu	359	2.32	.89			
Onay Arayıcılık	Özel Okul	71	2.44	.84	428	-1.82	.07
	Devlet Okulu	359	2.69	1.12			

Karamsarlık	Özel Okul	71	2.85	1.02	428	-2.94	.003
	Devlet Okulu	359	3.27	1.10			
Cezalandırıcılık	Özel Okul	71	2.53	.78	428	-2.31	.02
	Devlet Okulu	359	2.77	.83			

Tablo 4.6'dan hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları okul türüne göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, kendini onaylamama, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$). Fakat terk edilme ve tutarsızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik ve onay arayıcılık şemalarında devlet okulunda öğrenim gören katılımcıların özel okulda öğrenim gören katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 7. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	N		Ss	F	P	Fark
Kusurluluk/ Utanma	9. Sınıf	198	2.67	.90	1.29	.28	
	10. Sınıf	157	2.74	.88			
	11. Sınıf	75	2.54	.82			
	Total	430	2.68	.88			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	9. Sınıf	198	2.80	1.01	1.38	.25	
	10. Sınıf	157	2.83	1.01			
	11. Sınıf	75	2.60	.94			
	Total	430	2.78	1.00			
Duygusal Yoksunluk	9. Sınıf	198	2.65	1.10	.86	.42	
	10. Sınıf	157	2.71	1.03			
	11. Sınıf	75	2.51	.96			

	Total	430	2.64	1.05			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	9. Sınıf	198	2.61	1.07	.35	.71	
	10. Sınıf	157	2.59	.95			
	11. Sınıf	75	2.50	.83			
	Total	430	2.59	.99			
Başarısızlık	9. Sınıf	198	2.51	.97	2.99	.05	
	10. Sınıf	157	2.47	.96			
	11. Sınıf	75	2.20	.94			
	Total	430	2.44	.97			
Bağımlılık/ Yetersizlik	9. Sınıf	198	2.46	1.04	4.61	.01	1>3
	10. Sınıf	157	2.26	.93			
	11. Sınıf	75	2.08	.89			
	Total	430	2.32	.98			
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	9. Sınıf	198	2.54	1.01	.19	.83	
	10. Sınıf	157	2.58	1.02			
	11. Sınıf	75	2.61	.92			
	Total	430	2.57	1.00			
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	9. Sınıf	198	3.24	1.22	.40	.67	
	10. Sınıf	157	3.15	1.13			
	11. Sınıf	75	3.12	1.15			
	Total	430	3.19	1.17			
Haklılık/ Büyükleme	9. Sınıf	198	2.54	.82	2.43	.09	
	10. Sınıf	157	2.48	.79			
	11. Sınıf	75	2.30	.70			
	Total	430	2.47	.79			
Yetersiz Özdenetim	9. Sınıf	198	3.17	.99	4.42	.01	2>3
	10. Sınıf	157	3.29	.98			
	11. Sınıf	75	2.87	1.06			

	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	9. Sınıf	198	2.28	1.06	.78	.46
	10. Sınıf	157	2.41	.98		
	11. Sınıf	75	2.28	.93		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	9. Sınıf	198	2.33	.93	.61	.54
	10. Sınıf	157	2.26	.82		
	11. Sınıf	75	2.20	.85		
	Total	430	2.28	.88		
Onay Arayıcılık	9. Sınıf	198	2.67	1.17	.31	.73
	10. Sınıf	157	2.67	1.02		
	11. Sınıf	75	2.56	.97		
	Total	430	2.65	1.08.12		
Karamsarlık	9. Sınıf	198	3.27	1.11	2.17	.12
	10. Sınıf	157	3.22	1.06		
	11. Sınıf	75	2.97	1.11		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	9. Sınıf	198	2.76	.88	.38	.68
	10. Sınıf	157	2.69	.76		
	11. Sınıf	75	2.76	.82		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.7’den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat bağımlılık/yetersizlik ve yetersiz özdenetim şemalarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında sınıf düzeyine bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında 9. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, yetersiz özdenetim şemasında 10. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. 8. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	N		ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	8.506 TL altı	32	3.16	.94	4.41	.002	1>2,4,5
	8.506 TL	80	2.57	.89			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.77	.84			
	17.001-35.000 TL	114	2.61	.87			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.44	.86			
	Total	430	2.68	.88			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	8.506 TL altı	32	3.22	1.03	3.22	.01	1>5
	8.506 TL	80	2.66	.89			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.87	.99			
	17.001-35.000 TL	114	2.72	1.07			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.53	.93			
	Total	430	2.78	1.00			
Duygusal Yoksunluk	8.506 TL altı	32	3.27	1.08	4.40	.002	1>3,4,5
	8.506 TL	80	2.71	1.10			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.66	.99			
	17.001-35.000 TL	114	2.54	1.08			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.35	.98			
	Total	430	2.64	1.05			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	8.506 TL altı	32	2.95	.93	2.99	.02	1>5
	8.506 TL	80	2.62	1.03			

	8.507 TL-17.000 TL	150	2.69	.97			
	17.001-35.000 TL	114	2.46	1.01			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.32	.89			
	Total	430	2.59	.99			
Başarısızlık	8.506 TL altı	32	2.79	.95	5.07	.001	1,3>5
	8.506 TL	80	2.44	.95			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.58	.93			
	17.001-35.000 TL	114	2.37	.98			
	35.000 TL ve üzeri	54	1.99	.92			
	Total	430	2.44	.97			
Bağımlılık/ Yetersizlik	8.506 TL altı	32	2.81	.91	8.08	.000	1>2,4,5
	8.506 TL	80	2.15	.96			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.53	.97			
	17.001-35.000 TL	114	2.25	1.02			
	35.000 TL ve üzeri	54	1.85	.74			
	Total	430	2.32	.98			
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	8.506 TL altı	32	2.20	1.08	1.95	.05	
	8.506 TL	80	2.69	1.02			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.67	1.03			
	17.001-35.000 TL	114	2.58	.95			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.30	.82			
	Total	430	2.57	1.00			
Hast. ve Teh. Karşı Dayanaksızlık	8.506 TL altı	32	3.46	1.14	3.13	.02	1>5
	8.506 TL	80	3.17	1.14			
	8.507 TL-17.000 TL	150	3.33	1.14			
	17.001-35.000 TL	114	3.15	1.22			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.73	1.11			

	Total	430	3.19	1.17			
Haklılık/ Büyükleme	8.506 TL altı	32	2.69	.99	1.05	.39	
	8.506 TL	80	2.36	.80			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.48	.77			
	17.001-35.000 TL	114	2.47	.78			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.52	.75			
	Total	430	2.47	.79			
Yetersiz Özdenetim	8.506 TL altı	32	3.28	1.18	.93	.45	
	8.506 TL	80	3.05	.93			
	8.507 TL-17.000 TL	150	3.09	.97			
	17.001-35.000 TL	114	3.24	1.05			
	35.000 TL ve üzeri	54	3.30	1.00			
	Total	430	3.16	1.01			
Kendini Onaylamama	8.506 TL altı	32	2.86	1.10	4.80	.001	1>5
	8.506 TL	80	2.30	1.01			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.43	.99			
	17.001-35.000 TL	114	2.25	1.01			
	35.000 TL ve üzeri	54	1.95	.85			
	Total	430	2.33	1.01			
Boyun Eğicilik	8.506 TL altı	32	2.64	1.05	3.82	.01	1>4,5
	8.506 TL	80	2.24	.78			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.41	.86			
	17.001-35.000 TL	114	2.17	.91			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.04	.78			
	Total	430	2.28	.88			
Onay Arayıcılık	8.506 TL altı	32	3.01	1.13	2.22	.07	
	8.506 TL	80	2.41	1.07			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.73	1.11			
	17.001-35.000 TL	114	2.65	1.07			

	35.000 TL ve üzeri	54	2.56	.96			
	Total	430	2.65	1.08			
Karamsarlık	8.506 TL altı	32	3.87	.96	5.41	.000	1>3,4,5
	8.506 TL	80	3.28	1.06			
	8.507 TL-17.000 TL	150	3.25	1.07			
	17.001-35.000 TL	114	3.08	1.13			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.81	1.05			
	Total	430	3.20	1.10			
Cezalandırıcılık	8.506 TL altı	32	3.15	1.02	3.86	.004	1>4,5
	8.506 TL	80	2.71	.78			
	8.507 TL-17.000 TL	150	2.81	.81			
	17.001-35.000 TL	114	2.65	.78			
	35.000 TL ve üzeri	54	2.49	.83			
	Total	430	2.73	.83			

Tablo 4.8'den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ekonomik duruma göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, kendini onaylamama, boyun eğicilik, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<.05$). Fakat yapışıklık ve gelişmemiş benlik, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim ve onay arayıcılık şemalarında ekonomik duruma göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında ekonomik duruma bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, kusurluluk/utanma ve bağımlılık/yetersizlik şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 8.506 TL, 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, terk edilme ve tutarsızlık, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık ve kendini onaylamama şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı

35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek olarak, duygusal yoksunluk ve karamsarlık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 8.507-17.000 TL, 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek olarak, başarısızlık şemasında 8.506 TL altında ve 8.507-17.000 TL geliri olan bireylerin puanı 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Son olarak, boyun eğicilik ve cezalandırıcılık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. 9. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	Tek kardeş	34	2.41	.72	1.35	.26
	İki kardeş	181	2.72	.88		
	Üç kardeş	151	2.70	.90		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.63	.89		
	Total	430	2.68	.88		
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	Tek kardeş	34	2.86	.99	.40	.75
	İki kardeş	181	2.82	1.01		
	Üç kardeş	151	2.75	1.01		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.68	.97		
	Total	430	2.78	1.00		
Duygusal Yoksunluk	Tek kardeş	34	2.36	.89	1.11	.35
	İki kardeş	181	2.67	1.06		
	Üç kardeş	151	2.71	1.10		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.58	1.00		
	Total	430	2.64	1.05		
Terk Edilme ve Tutarsızlık	Tek kardeş	34	2.38	.82	1.06	.37
	İki kardeş	181	2.66	1.00		
	Üç kardeş	151	2.53	1.00		

	4 kardeş ve üzeri	64	2.61	1.00		
	Total	430	2.59	.99		
Başarısızlık	Tek kardeş	34	2.16	.93	1.16	.32
	İki kardeş	181	2.49	.98		
	Üç kardeş	151	2.45	.96		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.41	.97		
	Total	430	2.44	.97		
Bağımlılık/ Yetersizlik	Tek kardeş	34	2.00	1.05	1.73	.16
	İki kardeş	181	2.29	.93		
	Üç kardeş	151	2.40	1.00		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.41	1.02		
	Total	430	2.32	.98		
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	Tek kardeş	34	2.55	1.03	1.39	.25
	İki kardeş	181	2.68	1.00		
	Üç kardeş	151	2.46	.98		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.51	1.02		
	Total	430	2.57	1.00		
Hast. ve Teh. Karşı Dayanaksızlık	Tek kardeş	34	3.50	1.16	1.05	.37
	İki kardeş	181	3.20	1.16		
	Üç kardeş	151	3.11	1.22		
	4 kardeş ve üzeri	64	3.19	1.10		
	Total	430	3.19	1.17		
Haklılık/ Büyükleme	Tek kardeş	34	2.40	.83	.69	.56
	İki kardeş	181	2.52	.82		
	Üç kardeş	151	2.48	.78		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.36	.72		
	Total	430	2.47	.79		
Yetersiz Özdenetim	Tek kardeş	34	3.26	.96	2.55	.06
	İki kardeş	181	3.24	1.00		

	Üç kardeş	151	3.17	1.02		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.85	1.00		
	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	Tek kardeş	34	1.94	.85	2.12	.10
	İki kardeş	181	2.39	1.04		
	Üç kardeş	151	2.31	1.01		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.43	.97		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	Tek kardeş	34	2.11	.90	.89	.45
	İki kardeş	181	2.32	.89		
	Üç kardeş	151	2.24	.88		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.38	.84		
	Total	430	2.28	.88		
Onay Arayıcılık	Tek kardeş	34	2.75	1.21	.70	.55
	İki kardeş	181	2.70	1.02		
	Üç kardeş	151	2.55	1.11		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.69	1.11		
	Total	430	2.65	1.08		
Karamsarlık	Tek kardeş	34	3.23	1.09	.43	.73
	İki kardeş	181	3.17	1.04		
	Üç kardeş	151	3.27	1.17		
	4 kardeş ve üzeri	64	3.12	1.11		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	Tek kardeş	34	2.57	.77	.95	.42
	İki kardeş	181	2.70	.84		
	Üç kardeş	151	2.76	.81		
	4 kardeş ve üzeri	64	2.84	.87		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.9'dan hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları kardeş sayısına göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye

kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 10. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Doğum Sırasına Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	Birinci	223	2.64	.90	.44	.65
	İkinci	147	2.73	.87		
	Üç ve sonrası	60	2.65	.85		
	Total	430	2.68	.88		
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	Birinci	223	2.80	1.02	.13	.88
	İkinci	147	2.75	.99		
	Üç ve sonrası	60	2.76	.96		
	Total	430	2.78	1.00		
Duygusal Yoksunluk	Birinci	223	2.61	1.06	.43	.65
	İkinci	147	2.66	1.08		
	Üç ve sonrası	60	2.75	1.01		
	Total	430	2.64	1.05		
Terk Edilme ve Tutarsızlık	Birinci	223	2.62	.97	.55	.58
	İkinci	147	2.52	.98		
	Üç ve sonrası	60	2.63	1.09		
	Total	430	2.59	.99		
Başarısızlık	Birinci	223	2.41	.96	1.14	.32
	İkinci	147	2.41	.98		
	Üç ve sonrası	60	2.61	.93		
	Total	430	2.44	.97		

Bağımlılık/ Yetersizlik	Birinci	223	2.36	.98	2.88	.06
	İkinci	147	2.18	.93		
	Üç ve sonrası	60	2.52	1.10		
	Total	430	2.32	.98		
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	Birinci	223	2.65	.96	1.62	.20
	İkinci	147	2.46	1.07		
	Üç ve sonrası	60	2.53	.93		
	Total	430	2.57	1.00		
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıklılık	Birinci	223	3.26	1.18	1.06	.35
	İkinci	147	3.08	1.18		
	Üç ve sonrası	60	3.18	1.13		
	Total	430	3.19	1.17		
Haklılık/ Büyükleme	Birinci	223	2.49	.79	.33	.72
	İkinci	147	2.43	.83		
	Üç ve sonrası	60	2.51	.71		
	Total	430	2.47	.79		
Yetersiz Özdenetim	Birinci	223	3.09	.99	1.37	.26
	İkinci	147	3.26	1.05		
	Üç ve sonrası	60	3.20	.96		
	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	Birinci	223	2.35	.98	.79	.46
	İkinci	147	2.26	1.05		
	Üç ve sonrası	60	2.44	1.02		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	Birinci	223	2.30	.87	.30	.75
	İkinci	147	2.24	.92		
	Üç ve sonrası	60	2.34	.82		
	Total	430	2.28	.88		
	Birinci	223	2.65	1.04	.50	.61

Onay Arayıcılık	İkinci	147	2.60	1.10		
	Üç ve sonrası	60	2.77	1.22		
	Total	430	2.65	1.08		
Karamsarlık	Birinci	223	3.19	1.11	.25	.78
	İkinci	147	3.18	1.07		
	Üç ve sonrası	60	3.29	1.10		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	Birinci	223	2.77	.84	1.44	.24
	İkinci	147	2.64	.80		
	Üç ve sonrası	60	2.81	.84		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.10'dan hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları doğum sırasına göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 11. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aile Bütünlüğüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	sd	t	p
Kusurluluk/ Utanma	Anne- baba birlikte	387	2.65	.88	428	-1.56	.12
	Anne-baba ayrı	43	2.87	.91			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	Anne- baba birlikte	387	2.77	1.00	428	-.08	.94
	Anne-baba ayrı	43	2.79	1.02			
Duygusal Yoksunluk	Anne- baba birlikte	387	2.62	1.04	428	-1.22	.22
	Anne-baba ayrı	43	2.83	1.14			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	Anne- baba birlikte	387	2.58	.99	428	-.36	.72
	Anne-baba ayrı	43	2.64	1.00			
Başarısızlık	Anne- baba birlikte	387	2.43	.95	428	-.47	.64
	Anne-baba ayrı	43	2.51	1.09			
Bağımlılık/ Yetersizlik	Anne- baba birlikte	387	2.34	.97	428	1.19	.24
	Anne-baba ayrı	43	2.15	1.05			
Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	Anne- baba birlikte	387	2.58	1.00	428	1.03	.31
	Anne-baba ayrı	43	2.42	.98			
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	Anne- baba birlikte	387	3.15	1.18	428	-1.95	.05
	Anne-baba ayrı	43	3.52	1.03			
Haklılık/ Büyükleme	Anne- baba birlikte	387	2.48	.77	428	.79	.43
	Anne-baba ayrı	43	2.38	.97			

Yetersiz Özdenetim	Anne- baba birlikte	387	3.18	.99	428	.83	.41
	Anne-baba ayrı	43	3.04	1.12			
Kendini Onaylamama	Anne- baba birlikte	387	2.30	.98	428	-1.51	.13
	Anne-baba ayrı	43	2.55	1.20			
Boyun Eğicilik	Anne- baba birlikte	387	2.27	.86	428	-1.17	.24
	Anne-baba ayrı	43	2.43	1.01			
Onay Arayıcılık	Anne- baba birlikte	387	2.64	1.07	428	-.38	.70
	Anne-baba ayrı	43	2.71	1.20			
Karamsarlık	Anne- baba birlikte	387	3.18	1.10	428	-1.46	.14
	Anne-baba ayrı	43	3.43	1.09			
Cezalandırıcılık	Anne- baba birlikte	387	2.70	.82	428	-2.21	.03
	Anne-baba ayrı	43	3.00	.85			

Tablo 4.11’den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları aile bütünlüğüne göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık ve karamsarlık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat cezalandırıcılık şemasında anne-babası ayrı olan bireylerin anne-babası beraber olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Tablo 4. 12. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	İlkokul	201	2.70	.88	.18	.83	
	Lise	156	2.67	.89			
	Üniversite	73	2.63	.88			
	Total	430	2.68	.88			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	İlkokul	201	2.81	1.00	2.31	.10	
	Lise	156	2.83	1.00			
	Üniversite	73	2.55	1.00			
	Total	430	2.78	1.00			
Duygusal Yoksunluk	İlkokul	201	2.72	1.07	1.78	.17	
	Lise	156	2.63	1.05			
	Üniversite	73	2.45	.99			
	Total	430	2.64	1.05			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	İlkokul	201	2.61	1.00	1.44	.24	
	Lise	156	2.64	.98			
	Üniversite	73	2.41	.98			
	Total	430	2.59	.99			
Başarısızlık	İlkokul	201	2.51	.98	1.52	.22	
	Lise	156	2.42	.94			
	Üniversite	73	2.29	.98			
	Total	430	2.44	.97			
Bağımlılık/ Yetersizlik	İlkokul	201	2.33	.93	3.45	.03	2>3
	Lise	156	2.43	1.06			
	Üniversite	73	2.07	.90			
	Total	430	2.32	.98			

Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	İlkokul	201	2.59	1.02	.11	.89
	Lise	156	2.54	1.00		
	Üniversite	73	2.56	.94		
	Total	430	2.57	1.00		
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	İlkokul	201	3.20	1.15	.08	.92
	Lise	156	3.16	1.17		
	Üniversite	73	3.22	1.25		
	Total	430	3.19	1.17		
Haklılık/ Büyükleme	İlkokul	201	2.37	.73	6.59	.002 2>1,3
	Lise	156	2.66	.88		
	Üniversite	73	2.37	.70		
	Total	430	2.47	.79		
Yetersiz Özdenetim	İlkokul	201	3.11	1.02	.83	.44
	Lise	156	3.24	1.00		
	Üniversite	73	3.13	.98		
	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	İlkokul	201	2.43	1.02	2.04	.13
	Lise	156	2.25	1.01		
	Üniversite	73	2.22	.97		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	İlkokul	201	2.33	.88	.95	.39
	Lise	156	2.29	.86		
	Üniversite	73	2.16	.89		
	Total	430	2.28	.88		
Onay Arayıcılık	İlkokul	201	2.60	1.10	1.60	.20
	Lise	156	2.77	1.12		
	Üniversite	73	2.53	.92		
	Total	430	2.65	1.08		
	İlkokul	201	3.25	1.07		

Karamsarlık	Lise	156	3.27	1.11	2.89	.06
	Üniversite	73	2.92	1.13		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	İlkokul	201	2.74	.83	2.71	.07
	Lise	156	2.81	.82		
	Üniversite	73	2.54	.81		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.12'den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğcilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat bağımlılık/yetersizlik ve haklılık/büyükleme şemalarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında anne eğitim durumuna bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, haklılık/büyükleme şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi ilköğretim ve üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. 13. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		Ss	F	p	Fark
Kusurluluk/ Utanma	İlkokul	136	2.66	.85	.61	.55	
	Lise	183	2.64	.90			
	Üniversite	111	2.75	.89			
	Total	430	2.68	.88			
Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma	İlkokul	136	2.88	.99	1.38	.25	
	Lise	183	2.75	.99			
	Üniversite	111	2.68	1.02			
	Total	430	2.78	1.00			
Duygusal Yoksunluk	İlkokul	136	2.74	1.06	1.16	.31	
	Lise	183	2.64	1.09			
	Üniversite	111	2.54	.98			
	Total	430	2.64	1.05			
Terk Edilme ve Tutarsızlık	İlkokul	136	2.72	1.02	1.77	.17	
	Lise	183	2.55	.97			
	Üniversite	111	2.49	.97			
	Total	430	2.59	.99			
Başarısızlık	İlkokul	136	2.62	.98	2.33	.06	
	Lise	183	2.37	.92			
	Üniversite	111	2.35	1.00			
	Total	430	2.44	.97			
Bağımlılık/ Yetersizlik	İlkokul	136	2.38	.97	.67	.51	
	Lise	183	2.33	1.01			
	Üniversite	111	2.24	.95			
	Total	430	2.32	.98			

Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik	İlkokul	136	2.59	1.05	.09	.91
	Lise	183	2.54	.99		
	Üniversite	111	2.57	.93		
	Total	430	2.57	1.00		
Hast. ve Teh. Karşı Dayanıksızlık	İlkokul	136	3.16	1.19	.12	.89
	Lise	183	3.18	1.15		
	Üniversite	111	3.23	1.19		
	Total	430	3.19	1.17		
Haklılık/ Büyükleme	İlkokul	136	2.47	.79	.30	.75
	Lise	183	2.50	.84		
	Üniversite	111	2.43	.71		
	Total	430	2.47	.79		
Yetersiz Özdenetim	İlkokul	136	3.21	1.01	.77	.47
	Lise	183	3.09	.99		
	Üniversite	111	3.21	1.03		
	Total	430	3.16	1.01		
Kendini Onaylamama	İlkokul	136	2.42	.99	.80	.45
	Lise	183	2.30	1.05		
	Üniversite	111	2.26	.96		
	Total	430	2.33	1.01		
Boyun Eğicilik	İlkokul	136	2.34	.83	.41	.66
	Lise	183	2.27	.92		
	Üniversite	111	2.24	.87		
	Total	430	2.28	.88		
Onay Arayıcılık	İlkokul	136	2.66	1.08	.25	.78
	Lise	183	2.61	1.11		
	Üniversite	111	2.70	1.04		
	Total	430	2.65	1.08		
	İlkokul	136	3.35	1.07		

Karamsarlık	Lise	183	3.20	1.09	2.85	.06
	Üniversite	111	3.02	1.13		
	Total	430	3.20	1.10		
Cezalandırıcılık	İlkokul	136	2.78	.84	.42	.66
	Lise	183	2.73	.83		
	Üniversite	111	2.68	.82		
	Total	430	2.73	.83		

Tablo 4.13'ten hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları baba eğitim durumuna göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

4.5 Akademik Başarıya Yönelik Bulgular

Araştırma amacı kapsamında katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, iki gruplu karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla gruplu karşılaştırmalar ise tek yönlü anova analizi ile yapılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir.

Tablo 4. 14. Akademik Başarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	sd	t	p
Akademik Başarı	Kız	312	72.10	12.85	428	-2.77	.01
	Erkek	118	75.97	13.06			

Tablo 4.14'ten hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde; erkek katılımcıların puanı kız katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 15. Akademik Başarının Yaşa Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	14 yaş	66	68.62	13.85	7.54	.001	3>1
	15 yaş	208	72.64	12.91			
	16 yaş	156	75.77	12.22			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.15'ten hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri yaşa göre incelendiğinde; 16 yaşındaki katılımcıların puanı 14 yaşındaki katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 16. Akademik Başarının Okul Türüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	sd	t	p
Akademik Başarı	Özel Okul	71	83.76	10.34	428	8.05	.000
	Devlet Okulu	359	71.06	12.46			

Tablo 4.16'dan hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri okul türüne göre incelendiğinde; özel okullarda öğrenim gören katılımcıların puanı devlet okullarında öğrenim gören katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 17. Akademik Başarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	9. Sınıf	198	68.58	13.18	27.29	.000	2,3>1
	10. Sınıf	157	76.04	11.08			
	11. Sınıf	75	79.23	12.19			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.17'den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri sınıf düzeyine göre incelendiğinde; 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören katılımcıların puanı

9. sınıfta öğrenim gören katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 18. Akademik Başarının Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	P	Fark
Akademik Başarı	8.506 TL altı	32	67.69	11.42	8.60	.000	4,5>1,2
	8.506 TL	80	68.66	13.11			
	8.507 TL-17.000 TL	150	72.44	12.93			
	17.001-35.000 TL	114	76.04	12.55			
	35.000 TL ve üzeri	54	79.00	11.36			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.18’den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri ekonomik duruma göre incelendiğinde; 17.001-35.000 TL ile 35.000 TL üzeri ekonomik geliri olan katılımcıların puanı 8.506 TL altı ve 8.506 TL geliri olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 19. Akademik Başarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	Tek kardeş	34	74.32	15.57	.71	.55	
	İki kardeş	181	74.02	12.81			
	Üç kardeş	151	72.33	12.76			
	4 kardeş ve üzeri	64	72.06	12.75			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.19’den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri kardeş sayısına göre incelendiğinde; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 20. Akademik Başarının Doğum Sırasına Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	Birinci	223	74.29	12.72	1.78	.17	
	İkinci	147	72.05	13.40			
	Üç ve sonrası	60	71.67	12.94			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.20’den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri doğum sırasına göre incelendiğinde; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 21. Akademik Başarının Aile Bütünlüğüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	sd	t	p
Akademik Başarı	Anne- baba birlikte	387	73.25	12.93	428	.41	.69
	Anne-baba ayrı	43	72.40	13.85			

Tablo 4.21’den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri aile bütünlüğüne göre incelendiğinde; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4. 22. Akademik Başarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n		ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	İlkokul	201	70.18	12.03	21.13	.000	3>1,2
	Lise	156	73.22	12.83			
	Üniversite	73	81.23	12.71			
	Total	430	73.16	13.01			

Tablo 4.22’den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; annesi üniversite mezunu olan katılımcıların puanı

annesi ilkokul ve lise mezunu olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. 23. Akademik Başarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	ss	F	p	Fark
Akademik Başarı	İlkokul	136	68.95	12.77	26.27	.000
	Lise	183	72.09	12.44		3>1,2
	Üniversite	111	80.09	11.46		
	Total	430	73.16	13.01		

Tablo 4.23'ten hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri baba eğitim duruma göre incelendiğinde; babası üniversite mezunu olan katılımcıların puanı babası ilkokul ve lise mezunu olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

4.6 Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırma ana amacı kapsamında katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu incelemede, pearson korelasyon analizi kullanılmış olup elde edilen bulgular aşağıda rapor edilmiştir.

Tablo 4. 24. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	1															
2	.654**	1														
3	.702**	.740**	1													
4	.449**	.639**	.583**	1												
5	.698**	.634**	.696**	.551**	1											
6	.509**	.548**	.501**	.543**	.650**	1										
7	.065	.126**	-.061	.233**	.110*	.155**	1									
8	.458**	.565**	.433**	.579**	.478**	.467**	.373**	1								
9	.357**	.457**	.431**	.354**	.396**	.483**	.033	.258**	1							
10	.455**	.400**	.398**	.239**	.453**	.346**	-.046	.209**	.590**	1						
11	.669**	.642**	.694**	.507**	.753**	.577**	.058	.459**	.327**	.354**	1					
12	.484**	.488**	.484**	.511**	.589**	.595**	.163**	.402**	.218**	.249**	.597**	1				
13	.542**	.604**	.511**	.538**	.577**	.630**	.204**	.458**	.467**	.375**	.544**	.555**	1			
14	.590**	.656**	.623**	.560**	.686**	.529**	.091	.594**	.388**	.465**	.602**	.446**	.497**	1		
15	.565**	.514**	.587**	.462**	.604**	.483**	.103*	.473**	.323**	.308**	.590**	.496**	.452**	.533**	1	

16	-.084	-.109*	-.123*	-.064	-.155**	-.122*	.047	-.060	-.171**	-.152**	-.036	.009	-.054	-.175**	-.065	1
-----------	-------	--------	--------	-------	---------	--------	------	-------	---------	---------	-------	------	-------	---------	-------	---

1: Kusurluluk/Utanma; 2: Kuşkuçuluk ve Kötüye Kullanılma; 3: Duygusal Yoksunluk; 4: Terk Edilme ve Tatarsızlık; 5: Başarısızlık; 6: Bağımlılık/Yetersizlik; 7: Yapışıklık ve Gelişmemiş Benlik; 8: Hastalık ve Tehditlere Karşı Dayanıksızlık; 9: Haklılık/Büyüklenmecilik; 10: Yetersiz Özdenetim; 11: Kendini Onaylamama; 12: Boyun Eğicilik; 13: Onay Arayıcılık; 14: Karamsarlık; 15: Cezalandırıcılık; 16: Akademik Başarı

5. TARTIŞMA

Akademik başarı sorunu öğrencilerin mesleki ve toplumsal yaşama donanımlı şekilde hazırlanmalarını sağladığı ve geleceklerini şekillendirdiği düşünüldüğü için ailelerin, eğitimcilerin, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin sıklıkla karşılaştığı eğitim sorunlarından biri olarak görülmektedir. Bu çalışmada erken dönem ve uyumsuz şemaların akademik başarıyı ne derecede yordadığı incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen veriler alanyazın çerçevesinde tartışması ve yorumlaması yapılmıştır.

5.1 Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgularının Tartışılması

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları cinsiyete göre incelendiğinde;

Çizelge 4.4'ten hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları cinsiyete göre incelendiğinde; kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyüklenmecilik, kendini onaylamama, onay arayıcılık, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında kızların puanı erkeklerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Fakat yapışıklık ve gelişmemiş benlik, yetersiz özdenetim ve boyun eğcilik şemalarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Kızların yüksek olan şema puanlarının, Ayrılma ve Reddedilme alanının ilk dört şemasında yüksek çıktığı görülmüştür. Ayrılma ve Reddedilme alanının ilk dört şeması genelde daha yaralayıcıdır. Bu şema alanına sahip bireylerin anne babaları genellikle tutarsız, mesafeli ve reddedici olabilir. Bu şema alanını geliştiren bireyler sevilmecek ve istenmeyecek kişi olduklarını veya yetersiz olduklarını düşünürler(Young ve ark.

2017). Kız öğrencilerin şema puanlarının yüksek olması kültürdeki toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı düşünülebilir (Bahadır, 2019).

Ergen kız öğrencilerin psikolojik sağlamlıkların erkek öğrencilerden daha olumsuz; kız öğrencilerin somatizasyon, kaygı, depresyon ve olumsuz benlik puanlarının erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir (Gürsu 2011; Durmuş, 2020).

Dil (2017), tarafından gerçekleştirilen kadınlarda derleme çalışmasında benzeri bulgulara ulaşılmıştır. Kadınlarda ruhsal hastalıkların epidemiyolojisi, çocukluk çağındaki olumsuz koşullarından kızlar erkeklere oranla 3 kat daha fazla etkilenmekte, yine kızlar ergenlik dönemi boyunca depresyon, yeme bozuklukları, intihar girişimleri açısından daha yüksek prevalansa sahip olduğu belirtilmiştir. Farklı çalışmalarda yine çevresel faktörlerin daha fazla tetiklediği ruhsal hastalıklar olan depresyon ve anksiyete bozukluklarının kadınlarda erkeklerden iki kat fazla görüldüğü, panik bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu ve obsesif bozukluk gibi bozuklarda ise 3 katı kadar olduğu bulgulanmıştır. Çalışmada bu durumu etkileyen faktörler biyolojik, sosyo ekonomik, eğitim, şiddet ve toplumsal cinsiyet (gender) değişkenleri etrafında tartışılırken toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir şekilde yordadığı ifade edilmiştir. Kızların şema puanlarının ve ruhsal hastalıklarının fazla olmasının toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilmesi literatür kapsamında anlamlıdır. Örneğin, kızların rahatça öfkelerini ifade edemedikleri, erkeklere kıyasla kendilerini daha çok değersiz buldukları, dürtü ve arzularını daha fazla bastırmak durumunda bırakıldıkları ve sosyal haklarını daha az elde ettikleri bilinmektedir (Dökmen, 2009).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının yaş değişkenine göre incelendiğinde;

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaların da yaşa bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında 14 ve 15 yaşındaki bireylerin puanı 16 yaşındaki bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Çalışkan (2017), çalışmasında yaşı erken dönem uyumsuz şemalar arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte kişi kendisini ve çevresini yorumlama ve değerlendirmede daha üst bilişsel bir olgunluğa erişmekte ve şemaları erken yaşlara oranla daha esnek ve düşük puanlar sergilemektedir.

Çizelge 4.6'dan hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları okul türüne göre incelendiğinde;

Kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, kendini onaylamama, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$). Fakat terk edilme ve tutarsızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik ve onay arayıcılık şemalarında devlet okulunda öğrenim gören katılımcıların özel okulda öğrenim gören katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı bulunmuştur ($p<.05$).

Ayas ve Pişkin (2011), tarafından lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının okul türü bakımından incelendiği araştırmada kurban puanı en yüksek grubun endüstri meslek lisesi; zorbalık puanı en yüksek grubun ise özel lise öğrencilerinin olduğu görülmüştür. Kurban kişilik özelliklerini gösteren bireyler, kendilerini çaresiz ve hayatın kontrolü elinde değilmiş gibi hissederler, kendilerini değersiz ve başkalarından aşağı görürler, hedeflerini düşük tutarlar, kendilerini yenilgiye uğratabilecek bir çok davranışı sergilerler (Diane Zimmerhoff, M.A., 2011).

Boyun eğicilik, onay arayıcılık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalıklara karşı dayanıksızlık şemalarının kurban davranışlarını besleyen şemalar olduğu düşünüldüğünde sonuçlar literatür ile benzerdir. Bu şemalar, zedelenmiş özerklik ve performans alanı ile başkalarına yönelimlilik alanına ait şemalardır.

Zedelenmiş sınırlar ve özerklik alanında sıkıntı yaşayan bireylerin ebeveynleri çocukken genelde onlara çok korumacı yaklaşmış, çocukların yapması gerekenleri çocukları adına yapmış ya da tam tersi onlara hemen hemen hiç bakmamış ve ihmal etmişlerdir. Özgürce hareket etmeyen, desteklenmeyen bireyler kendi kimliklerini oluşturmakta zorlanırlar. Bu kişiler kendilerine özgü hedef geliştiremezler ve gerekli becerilerde uzmanlaşmakta zorlanırlar. İlerleyen dönemlerde yetişkin birer çocuk olarak hayatlarına devam ederler. Onay arayıcılık şemasına sahip bireyler diğerlerinin kendilerini yönetmelerine, hükmetmelerine izin verirler. Cezalandırılma ya da terk edilme tehdidinden dolayı mecbur hissettiklerinden başkalarının kontrolüne razı olurlar. (Young ve ark., 2017).

Çizelge 4.7'den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları sınıf düzeyine göre incelendiğinde;

Bağımlılık/yetersizlik ve yetersiz özdenetim şemalarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaların da sınıf düzeyine bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında 9. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, yetersiz özdenetim şemasında 10. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Sınıf düzeyi akademik başarı ile ilişkilidir. Sınıf düzeyinin aktif öğrenme, içsel motivasyon ve kaçınma davranışı çalışma alışkanlıklarında anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyi arttıkça üst düzey bilişsel becerileri kullanma kapasitesi artıyor ve bu durum çalışma alışkanlığına yansıdığı ifade edilmiştir (Başbay ve ark., 2018).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ekonomik duruma göre incelendiğinde;

Kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, kendini onaylamama, boyun eğicilik, karamsarlık ve cezalandırıcılık şemalarında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<.05$). Fakat yapışıklık ve gelişmemiş benlik, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim ve onay arayıcılık şemalarında ekonomik duruma göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında ekonomik duruma bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, kusurluluk/utanma ve bağımlılık/yetersizlik şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı , 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, terk edilme ve tutarsızlık, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık ve kendini onaylamama şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek olarak, duygusal yoksunluk ve karamsarlık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 8.507-17.000 TL, 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek olarak, başarısızlık şemasında 8.506 TL altında ve 8.507-17.000 TL geliri olan bireylerin puanı 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Son olarak, boyun eğicilik ve cezalandırıcılık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan

bireylerin puanı 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Boysan (2012), çalışmasında yüksek gelir grubunda yer alan öğrencilerin, orta ve düşük gelir grubunda yer alan öğrencilere göre Zedelenmiş Sınırlar alanında daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Parrmaksız (2011) tarafından yürütülen çalışmada alt sosyoekonomik düzeyden gelen öğrencilerin çaresizliğe kapılma başa çıkma stilini diğer sosyoekonomik düzeye ait öğrencilere kıyasla daha fazla kullandıkları gözlenmiştir. Bununla birlikte ekonomik durumu yüksek ailelerin çocuklarının, orta ve düşük gelir düzeyine sahip öğrencilere göre daha fazla stresi yönettikleri ve sağlıklı bir şekilde baş ettikleri belirlenmiştir (Boysan, 2012).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları doğum sırasına, kardeş sayısına ve baba eğitim durumuna göre incelendiğinde erken dönem uyumsuz şemalarla anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$). Anne eğitim durumu ve aile bütünlüğünü göre incelendiğinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çizelge 4.11'den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları aile bütünlüğüne göre incelendiğinde;

kusurluluk/utanma, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, terk edilme ve tutarsızlık, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık ve karamsarlık şemalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$). Fakat cezalandırıcılık şemasında anne-babası ayrı olan bireylerin anne-babası beraber olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Salimoğlu (2015), çalışmasında ebeveyni sağ olup olmadığı değişkenine göre incelediğinde, katılımcıların cezalandırıcılık/karamsarlık, onay arayıcılık ve terkedilme şema alt boyutların oldukça yüksek puan aldıklarını bulgulamıştır.

Anne babası ayrı olan bireylerin cezalandırıcılık şemasının yüksek çıkması egosantrik düşünce ile açıklanabilir. Özellikle çok erken yaşlarda anne babası boşanan çocuklar egosantrik dönem de olumlu ve olumsuz olayları kendileri ile ilişkilendirirler bu sebeple ebeveynlerinin boşanmasına kendilerinin yaptığı bir hatadan kaynaklandığını düşünebilirler. Bununla birlikte ebeveynlerinin cezalandırıcılık şemaları ve yine şema terapinin bir uzantısı olan mod terapiden talepkar ebeveyn modu ile cezalandırıcı ebeveyn modları aktif ise bu çocuklarına geçmiş olabilir.

Salimoğlu (2015), lise öğrencilerinin uyum bozucu şemalarını Türkiye ve Kırgızistan örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak ele aldığı çalışmasında ebeveynlerin medeni durumu değişkenine göre incelendiğinde öğrencilerin terkedilme, kusurluluk ve duyguları bastırma alt boyutlarından yüksek puan aldıklarını bulgulamıştır. Anne babası boşanmış ergenler, anne babaları boşanmamış ergenlere göre duygularını ifade etmekte zorluk çekmekte ve baskılamakta ayrıca ebeveynleri ayrıldığı için kendilerini terk edilmiş gibi hissetmektedirler. Bu durumun hem literatüre hem klinik gözleme uygun olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca Kırgız öğrenciler ve Türk öğrencilerin şemalarında farklılıklar gözlenmiştir ve bu farklılıklar kültürel normlarla daha doğru açıklanabileceği ifade edilmiştir. Örneğin anne-babası boşanmış olan Kırgız öğrencilerde onay arayıcılık şeması tespit edilmişken, boşanmanın olduğu ailedeki çocuklarda terk edilme şemasının da oluşması beklenmektedir. Fakat Kırgız toplumunda geniş aile yapısının devam ediyor oluşu, anne babası boşanan çocukların bakım ve ilgiden mahrum kalmayışlarından dolayı terk edilme şemasının oluşmaması doğal bir sonuç olarak anlaşılmaktadır. Türk örneklem grubunda ise beklendiği gibi terk edilme şeması tespit edilen şemalardan biridir. Bu nedenle araştırmacı tarafından çalışmanın daha geniş bir örnekleme Türkiye'nin geniş aile yapısını devam ettirdiği bölgelerde tekrardan yapılması araştırma sonuçlarını daha zenginleştirdiği düşünülmektedir.

Çizelge 4.12'den hareketle, katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları anne eğitim durumuna göre incelendiğinde;

bağımlılık/yetersizlik ve haklılık/büyüklenmecilik şemalarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında anne eğitim durumuna bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, bağımlılık/yetersizlik şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, haklılık/büyüklenmecilik şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi ilkokul ve üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

5.2 Akademik Başarı Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması

Katılımcı bireylerin akademik başarı puanları, demografik değişkenlere göre incelendiğinde kardeş sayısı, doğum sırası, aile bütünlüğü değişkenlerinin dışında diğer değişkenlerle anlamlı farklar bulunmuştur.

Katılımcı bireylerin akademik başarı puanları cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde;

Çizelge 4.14'ten hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde; erkek katılımcıların puanı kız katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Literatürde de benzeri bulgulara rastlanmıştır: Aslanargun ve ark. 2016, çalışmasında erkek öğrencilerin not ortalamasının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Pratik yaşamda erkeklerin başarısızlığına rağmen, bu ve benzeri araştırmalarda erkeklerin akademik başarıları daha yüksek çıkmıştır. Alanyazın tarandığında erkek öğrencilerin matematik ve fen alanındaki başarıları kız öğrencilere göre yüksektir. TIMSS 1995 verileri Avrupa da 7 ülkede yapılan değerlendirmede 5 ülkenin 4. sınıf öğrencilerinin fen başarıları kız öğrencilerden yüksektir (Zopluoğlu, 2013).

Cinsiyet değişkeninin akademik başarıya olan etkisinde, araştırmaların bulguları kimi zaman farklılaşırken kimi zaman farklı oluşturmadığı görülmüştür.

Gülten ve Soytürk (2013) tarafından 6. sınıf öğrencilerinin Geometri öz-yeterliliklerinin akademik başarı not ortalamaları ile ilişkisi ve cinsiyet değişkeni açısından değerlendirilen çalışmanın bulgularına göre; 6. sınıf öğrencilerinin Geometri öz-yeterliliklerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Geometri öz-yeterliliklerinin Matematik, Fen ve Teknoloji, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Müzik ve İngilizce başarı notları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırma grubundaki öğrencilerin akademik başarı notları arttıkça geometri öz-yeterlilikleri de arttığı görülmüştür.

Katılımcı bireylerin akademik başarı puanları Çizelge 4.15 ve 4.17'den hareketle, yaş ve sınıf düzeyi değişkenine göre değerlendirildiğinde;

16 yaşındaki katılımcıların puanı 14 yaşındaki katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sınıf düzeyine göre incelendiğinde; 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören katılımcıların puanı 9. sınıfta öğrenim gören katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Bu doğrultuda yaş ve sınıf

düzeyi değişkenlerinin paralel sonuçlar verdiği gözlenmektedir. Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013)'ün çalışması bu durumu desteklemektedir. Sınıf düzeyi değişkenine göre yetkinlik alt ölçeği puanlarını incelediklerinde 10. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden kendilerini daha yetkin hissetmektedirler.

Çizelge 4.16 ve 4.18'de hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri okul türü ve ekonomik duruma göre incelendiğinde; özel okullarda öğrenim gören katılımcıların puanı devlet okullarında öğrenim gören katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Bu durum, özel okulların fiziksel koşulları, sınıfların kalabalık olmayışı gibi koşullardan kaynaklanıyor olabilir.

Akademik başarı düzeyleri ekonomik duruma göre incelendiğinde ise; 17.001-35.000 TL ile 35.000 TL üzeri ekonomik geliri olan katılımcıların puanı 8.506 TL altı ve 8.506 TL geliri olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Ekonomik açıdan refah düzeyi yüksek olan ailede yetişen ergenlerin, benlik saygılarının yüksek ve özgüven sahibi bireyler oldukları görülmektedir bu durum bu bireylerin akademik başarılarına da olumlu yansımaktadır (Keskin ve Sezgin 2009).

Çizelge 4.21'den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri aile bütünlüğüne göre incelendiğinde; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Çizelge 4.22 ve 4.23'den hareketle, katılımcı bireylerin akademik başarı düzeyleri anne ve baba eğitim duruma göre incelendiğinde; annesi ve babası üniversite mezunu olan katılımcıların puanı annesi ve babası ilkokul ve lise mezunu olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Bu durum alan yazınla paraleldir. Anne babanın eğitim düzeyi ile çocuklarının ders çalışma davranışı geliştirmeleri, ödevler hazırlamasına yardım etmeleri yüksek düzeyde ilişkisi vardır (Elmacıoğlu, 1998; akt: Aslanargun ve ark, 2016). MEB tarafından 2006 yılında yapılan araştırmada anne ve babanın eğitim düzeylerinden hangisinin daha etkili olduğunu yönelik sonuçları anneyi daha öne çıkarmıştır ve bu durum bebeklikten itibaren her türlü ihtiyacının giderilmesinde ve hayata hazırlanmasında, Türk gelenek ve toplumsal rollerin etkili olduğu düşünülmektedir (Gelbal, 2008).

Anne ve baba eğitim durumu arttıkça öğrencilerin matematik başarısının arttığı gözlenmiştir. Annesi ve babası üniversite mezunu olanların ilköğretim ve lise mezunlarına göre matematik başarıları daha yüksektir (Çanakçı ve Özdemir, 2015).

Sarier (2020), TIMSS başarısında, ebeveynin en yüksek eğitim düzeyi, evde bulunan toplam kitap sayısı, evde bilgisayar bulunması değişkenlerinin fen başarısı üzerinde anlamlı yordayıcılar olarak değerlendirmiştir.

5.3 Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırma ana hipotezi olan katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Çizelge 4.24'ten hareketle, katılımcı bireylerin kuşkuculuk ve kötüye kullanıma, duygusal yoksunluk, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, haklılık/büyüklenmecilik, yetersiz özdenetim ve karamsarlık şemalarının akademik başarı ile arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Çizelge 4.24'ten hareketle, katılımcı bireylerin kusurluluk/utanma, terk edilme ve tutarsızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık ve cezalandırıcılık şemalarının ise akademik başarı ile arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Alanyazın araştırması yapıldığında akademik başarının erken dönem uyumsuz şemalar ile doğrudan yordandığı çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat akademik başarı ile ilintili benzeri çalışmalara ulaşılmıştır. Yapılan benzeri çalışmalardan bazıları: sınav kaygısı, akademik erteleme davranışı, özyönetim, iyi oluş, sosyal kaygı, kararsızlık, duygu düzenleme, kırılmanlık, sınav öncesi anksiyete düzeyi, depresyon, öz-şefkat, duygusal özerklik konuların çalışıldığı görülmüştür: Tuncer, 2019; Yıldız, 2019; Söylenmez, 2019; Balaban, 2020; Çiçek ve Tanhan, 2018; Zörer, 2015; Arslan, 2019; Özbaş ve ark., 2012; Mazlum, 2021; Yaka, 2011; Söylenmez, 2019; Ötkün, 2021; Arı, 2020; Önder, 2019; Koçak ve Çelik, 2021. Bu konuların dışında 2003-2021 yılları arasında okullarda ergen bireylerle Erken Dönem Uyumsuz Şemaların yürütüldüğü toplam 16 çalışmaya ulaşılmıştır.

Tuncer (2019)' in Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle İyi Oluşlarının İlişkisinin İncelendiği çalışmasının bulguların akademik alanla ilgili kısmı, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin algıladıkları akademik başarı düzeylerine göre tüm şema alanları puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığıdır. Şema alanı puanı daha

yüksek olan ergenlerin algıladıkları akademik başarı düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmiştir. Tuncer (2019) , alanyazın taramasında erken dönem uyumsuz şemalar ile algılanan akademik başarı ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlamadığını belirtmekle birlikte uyumsuz şemaya sahip olan bir öğrencinin akademik yönden de kendisini yetersiz görmesinin beklendik bir sonuç olarak değerlendirmektedir.

Yıldız (2019), sınav kaygısını en çok yordayan erken dönem uyumsuz şemaların sırasıyla; karamsarlık şeması, başarısızlık şeması ve cezalandırılma şeması olduğu bulunmuştur. Zedelenmiş otonomi alanı şemalarının bağımsız değişken olarak denkleme dahil edilmesi sonucunda sınav kaygısı düzeyini başarısızlık ve karamsarlık şemalarının sınav kaygısı puanlarını daha yüksek düzeyde anlamlı yordadığı saptanmıştır. Tüm bu sonuçlara göre karamsarlık ve başarısızlık değişkenlerinin sınav kaygısını yordamada önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışma ile ilgili diğer bulgular zedelenmiş otonomi alanının, öğrencinin akademik başarısını sınav kaygısına bağlı olarak etkileyebileceği söylenebilir. Zedelenmiş otonomi şema alanı bireylerin sağlıklı bir şekilde bireysel özerklik kazanma ve performans gösterebilmeleri ilgili uyumsuz şemaları içermektedir.

Zedelenmiş sınırların çalışıldığı başka bir çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav öncesi anksiyete düzeyi ile erken dönem uyumsuz şema ilişkilerinin incelendiği çalışmanın sonuçlarına göre; kişinin özgüvenini olumsuz etkileyen, yalnız hissettiren, başkalarının görüşlerine aşırı önem vermesine neden olan bireyselleşme ve özerklik alanına engel olan şemaların varlığı sınav öncesi anksiyete düzeyini olumsuz etkilediği görülmüştür. Öğrencilerin ayrılma ve reddedilme, başkalarına yönelimlilik şemaları ile sürekli anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlara göre güvenli bağlanamayan, ailesinden sağlıklı bir şekilde ayrılıp bireyselleşmeyen, kendine ait bir kimlik inşa edemeyen, hedef koyma konusunda yeterli beceri gösteremeyen, kendi ihtiyaçlarından ise başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya aşırı önem veren öğrencilerde sınav öncesi anksiyete düzeyi daha yüksek çıkmıştır (Özbaş ve ark., 2012).

Sınırlılık algı şeması ve sınav kaygısı üzerine yapılmış çalışmanın bulguları da diğer araştırmaları destekler boyuttadır. Sınırlılık algısı, kişinin dünyadaki gelişim olanaklarını ve kişiler arası ilişkileri kısıtlı, bu iki alanındaki imkanları kendi içinde

bağımlı ve değişmez olarak algılama eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Boysan ve Kayri, 2006; Akt: Çiçek ve Tanhan, 2018). Sınırlılık algısının tanımına bakıldığında karamsarlık, boyun eğicilik, bağımlılık/yetersizlik şema boyutları ile ilişkilendirilebileceği düşünülebilir. Bu yüzden bu araştırmanın bulgularına yer verilmek istenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı ile sınırlılık algısı arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde sınırlılık algısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin olması, bireylerin kendilerini sınırlı, bağımlı hissetmeleri ve kendi şartlarını değiştiremeyeceklerine, yaşadıkları toplumsal ve bireysel ilişkilerini dönüştürme ve geliştirme olanağının ellerinde olmadığı inancının üst düzeyde olmasına bağlanabileceğini belirtilmiştir (Çiçek ve Tanhan, 2018).

Bu çalışmanın bulgularında erken dönem uyumsuz şemalardan boyun eğicilik şemasının akademik başarı ile ilişkili olmadığı saptanmıştır. Fakat bundan 20 yıl önce Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından gerçekleştirilen lise son sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada Boyun Eğicilik şemasının sınav kaygısını yordadığı bulunmuştur. Sınav kaygısı ve boyun eğicilik şeması puanları paralellik göstermiş ve akademik başarıyı olumsuz etkilediği görülmüştür. Bu durum Yıldırım ve Ergene tarafından, doğu kültürünün egemen olduğu ülkemizde saygı ve itaat kavramlarının karıştırıldığı, öğrencilerin çevresindeki otorite figürlerinin; anne babaların, öğretmenlerin, büyüklerin çocuklardan saygı adına boyun eğici davranışlar istedikleri şekilde açıklanmıştır.

6. SONUÇ

Erken dönem uyumsuz şemaların akademik başarı ile ilişkisi incelenirken öncelikle demografik değişkenlere bakılmıştır. Araştırmanın veri analizi sonucunda; katılımcıların erken dönem uyumsuz şemalarının; cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, ekonomik durum, aile bütünlüğü, anne eğitim durumu gibi demografik değişkenleri ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı ancak kardeş sayısı, kardeş sırası ve baba eğitimi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Cinsiyet değişkeninde; kızların erken dönem uyumsuz şema puanları erkeklerinkinden yüksek çıkmıştır ve bu durum literatür etrafında tartışılmıştır. Yaşları küçük olan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemalar yaşları büyük olanlara göre daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Okul türü değişkeni değerlendirildiğinde; terk edilme ve tutarsızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik ve onay arayıcılık şemalarında devlet okulunda öğrenim gören katılımcıların özel okulda öğrenim gören katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı bulunmuştur ($p<.05$).

Sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde; bağımlılık/yetersizlik ve yetersiz özdenetim şemalarında sınıf göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Bağımlılık/yetersizlik şemasında 9. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, yetersiz özdenetim şemasında 10. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanı 11. sınıfta öğrenim gören bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarında ekonomik duruma bağlı oluşan farkları tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, kusurluluk/utanma ve bağımlılık/yetersizlik şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı, 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, terk edilme ve tutarsızlık, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık ve kendini onaylamama şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek

olarak, duygusal yoksunluk ve karamsarlık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 8.507-17.000 TL, 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ek olarak, başarısızlık şemasında 8.506 TL altında ve 8.507-17.000 TL geliri olan bireylerin puanı 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Son olarak, boyun eğicilik ve cezalandırıcılık şemalarında 8.506 TL altında geliri olan bireylerin puanı 17.001-35.000 TL ve 35.000 TL üzeri geliri olan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcı bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları aile bütünlüğüne göre incelendiğinde; cezalandırıcılık şemasında anne-babası ayrı olan bireylerin anne-babası beraber olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; bağımlılık/yetersizlik ve haklılık/büyüklenmecilik şemalarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Bağımlılık/yetersizlik şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, haklılık/büyüklenmecilik şemasında annesi lise mezunu bireylerin puanı annesi ilkokul ve üniversite mezunu bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Çalışmanın ana hipotezi olan bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile akademik başarılarının analizi değerlendirildiğinde; kuşkuculuk ve kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, haklılık/büyüklenmecilik, yetersiz özdenetim ve karamsarlık şemalarının akademik başarı ile arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Bununla birlikte terk edilme ve tutarsızlık, yapışıklık ve gelişmemiş benlik, hastalık ve tehditlere karşı dayanıksızlık, kendini onaylamama, boyun eğicilik, onay arayıcılık ve cezalandırıcılık şemalarının ise akademik başarı ile arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Ergen bireylerin akademik başarı düzeyleri demografik değişkenlere göre incelendiğinde anlamlı düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Katılımcıların akademik başarı puanlarının; cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, ekonomik durum, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu gibi demografik değişkenleri ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı ancak kardeş sayısı, kardeş sırası ve aile bütünlüğü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

7. ÖNERİLER

Bu yaş grubunun akademik başarıyı etkileyen uyumsuz şemalarının tespit edilmesinin hem okullarda hem klinik uygulama alanlarında çocuk ve ergenlerin davranış sorunları ile uğraşan ruh sağlığı çalışanlarına bireyi tanıma ve şema terapisi ile çalışabilme olanağı sağlayacaktır. Okullarda ve klinik uygulama alanlarında öğrenciler daha somut bir şekilde bireysel danışmaya yönlendirilebilecek ve böylece ülkemizde yaygın olarak kullanılan bilişsel terapilerin devamı olan Şema Terapi'nin çocuk ve ergenlerde de kullanılabilir olmasını sağlayabilecektir.

Bu çalışma erken dönem uyumsuz şemaları ve akademik başarıyı doğrudan inceleyen çalışmaların ülkemizde ve dünyada çok sınırlı olması nedeniyle bu alandaki boşluk nitel ve nicel araştırmalarla derinlemesine çalışılıp alanyazına katkı sağlanabilir.

Bu araştırmanın evreni, Darıca ilçesi sınırları içerisinde devlet ve özel lisede öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır. Gelecekteki araştırmalarda örneklemin daha geniş tutulması alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Akademik başarının not ortalaması ile değerlendirilmesi sınırlılıkları arasındadır. Farklı ölçme araçlarının kullanılması alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma ile birlikte, çocuk ve ergenler ve aileleri ile çalışan okul psikolojik danışmanları ve eğitimcilere bireyi tanıma daha faydalı yaklaşmak adına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Tekin, N.** (1996) *İstanbul İlinde Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezine Başvuran Evli Kadınların Cinsel Sorunları ve Sağlık Ekibi Üyelerinin Konuya Yaklaşımı*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, (Danışman: Doç.Dr. Anahit Coşkun)
- Aksoy, F.** (2016). *Ergenlerde İnternet Bağımlılığı İle Şema Mekanizmaları ve Baş Etme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul(Danışman: Hüseyin Ünübol).
- Alevsaçanlar, S.** (2015). *Madde Bağımlıların da Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Şema Sürdürücü Başa Çıkma Davranışları: Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (Danışman : Yrd. Doç. Ahmet Tosun).
- Arı, S.İ.** (2020). *Obez Ergenlerin Erken Dönem Bilişsel Şemalarının ve Duygu Düzenleme Becerilerinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. (Danışman: Prof. Dr. Kezban Tepeli)
- Altunçanak, S.**(2020). *Okul Öncesindeki Öğrencilerin Sosyal Beceri ve Davranış Sorunlarının Yordayıcısı Olarak Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. İbrahim Ömer Saatçioğlu).
- Arı, R.**(2018). *Eğitim Psikolojisi Gelişim ve Öğrenme*. (7. basım 2018). Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Adler, A.** (2014). *Okulda Güç Eğitilebilir Çocuklar*. (Çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.

- Aktürk, Ü., Aylaz, R.** (2013). *Bir İlköğretim Okulundaki Öğrencilerin Öz Yeterlilik Düzeyleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 6 (4): 177-183.
- Aktaş, N.**, (2016). *Lise Öğrencilerinin Motivasyon Kaynakları ile Karar Verme Stratejileri*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meltem YALIN UÇAR).
- Aydın, M.** (2015). *Öğrenci ve Okul Kaynaklı Faktörlerin Tıms Matematik Başarısına Etkisi* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anadalı, Doktora Tezi, Konya, (Danışman: Prof. Dr. Ali Murat SÜNBÜL).
- Aydın, A., Selvitopu, A., & Kaya, M.** (2018). *Eğitime Yapılan Yatırımlar ve PISA 2015 Sonuçları: Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. İlköğretim Online, 17(3).
- Ayas, T. ve Pişkin, M.**, (2011). *Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi*. İlköğretim Online, 10(2), 550-568.
- Aktan, S.** (2012). *Öğrencilerin Akademik Başarısı, Öz Düzenleme Becerisi, Motivasyonu ve Öğretmenlerin Öğretim Stilleri Arasındaki İlişki*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi , Balıkesir, (Danışman: Doç. Dr. Erdoğan TEZCİ).
- Aslanargun, E., Bozkurt, S., & SARIOĞLU, S.** (2016). *Sosyo ekonomik değişkenlerin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkileri*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(27/3), 201-234.
- Berberoğlu, G., & Kalender, İ.** (2005). *Öğrenci Başarısının Yıllara, Okul Türlerine, Bölgelere Göre İncelenmesi: ÖSS VE PISA Analizi*. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 4(7).
- Balaban G.** (2020). *Ergenlerde Görülen Psikolojik Bozuklukların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Duygu Düzenleme İle İlişkisinin İncelenmesi*. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yıldız BİLGE).

- Bloom B.S.** (1998). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. (Çev. Prof. Dr. Durmuş Ali Özçelik), İstanbul: MEB Yayınları, 345.
- Boylu, M.A.** (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Özgeciliği Düzeyleri İle Empatik Eğilim ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Boysan, M.** (2012). *Üniversite Öğrencilerinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Başa Çıkma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilere Yönelik bir Model Sınaması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. Metin PİŞKİN).
- Bahadır, E.** (2019). *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkilerin Çocukluk Çağı Travmaları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, (Danışman Dr. Öğr. Üyesi Melek Astar).
- Büyüköztürk, Ş.** (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Başbay, A., Bıyıklı, C., & Demir, E. K.** (2018). Öğrenme stilleri ile ders çalışma alışkanlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 848-863.
- Bostan ve Ilgar** (2022). *Lise Öğrencilerinde Yaşam Doyumu Akademik Öz-Yeterlilik ve Ebeveyn Kabul Reddi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Biruni Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezinden Türetilen Makale, İstanbul.
- Bitane, B.S** (2019). *Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Psikolojik Kontrolü, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Uyum Sorunları İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale. (Danışman: Prof. Dr. Ercan Kocayörük).
- Caner, M.** (2009). *Evli Bireylerde Kendi Ebeveyn Algılama Biçimleri, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Eşe Yönelik Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler: Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çiçek ve Tanhan.** (2018). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınırlılık Algı Şemaları İle Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Batman Üniversitesi. Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 8 Sayı 1/1.
- Çapulcuoğlu, U., & Gündüz, B.** (2013). *Lise öğrencilerinde tükenmişliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre incelenmesi*. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 12-24.
- Çalışkan, B.** (2017). *The relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirdağ, S.** (2015). *Öğrencilerin Akademik Öz-Yeterliklerinin Yetenek, Ortam ve Eğitim Kalitesine Göre Karşılaştırılması*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 4(1): 315-323, ISSN: 2146-9199
- Dılmaç, B. ve Ekşi, H.** (2008). *Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumları ve benlik saygılarının incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 20, 279-291.
- Durmuş, A.** (2020). *Erken dönem uyumsuz şemaların bilgisayarların üzerindeki yordayıcı gövdesinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Dil, S.** (2017). *Kadın Ruh Sağlığı Epidemiyolojik Göstergeleri ve Toplumsal Cinsiyet*. Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics, 3(3), 198-203
- Duckworth, AL ve Seligman, MEP** (2005). *Öz Disiplin, Ergenlerin Akademik Performansını Tahmin Etmede IQ'yu Geride Bırakır*. Psychological Science, 16 (12), 939-944.
- Dökmen, Z. Y.** (2009). Toplumsal cinsiyet. Sosyal psikolojik açıklamalar. 5. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Erdem, A., R.,** (2012). *Sınıfta Güdüleme, Etkili Sınıf Yönetimi*. Ed. Hüseyin Kıran, Anı Yayıncılık, Ankara.

- Ekşi, H., Tunçer, B.,& Sevim, E.**(2020). *Ergenlerde beş faktör kişilik özellikleri ve erken dönem uyumsuz şemalar*. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 318-328.
- Ekşi, H., & Okan, N.**(2021). *Gençlerde maneviyat ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların moderatör etkisi*. Bilimname. 44(1), 521-546.
- Erdoğan, M.Y ve Yüzbaş D.** (2022). *Lise Öğrencilerinin Okula Bağlılık ile Genel Öz- Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2018/3, Sayı:32, s. 205-227
- Erdem ve Ceylan** (2022). *İlkokul Öğrencilerinin Öz Disiplin, Bireysel Sorumluluk ve Akademik Başarılarının Gerçeklik Terapisi Kapsamında Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2022,10 (19), 454-474.
- Eren, E.** (2004), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, 8. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Erdoğan, M.** *Akademik Ertelemenin Yordayıcıları olarak Benlik Saygısı, Başarı ve Bazı Demografik Değişkenlerin Etkisi*. Erciyes Journal of Education, (3), 1-15. *Fobinin Yordayıcıları Olarak Beden İmajı ve Benlik Saygısı”,* Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2017, Cilt:19, Sayı:2, 139-152, s.141.
- Gökçe ve Ark** (2017). *Erken dönem uyumsuz şemaların ergenlik dönemi depresif bozuklukla ilişkisi*. Anadolu Psikiyatri Derg 2017; 18(3):283-291.
- Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B. ve Şenkal Ertürk, İ.** (2017). *Geçmişin Mirası ve Geleceğin Haritası: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar*. Nesne Psikoloji Dergisi, 197-2017. Makale
- Gülbahçe F.** (2020). *Ergenlerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Yeme Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, (Danışman Prof. Dr. Ayten Erdoğan).
- Gülten, D., & Soytürk, İ.** (2013). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin geometri öz-yeterliliklerinin akademik başarı not ortalamaları ile ilişkisi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(25), 55-70.

- Güner, O.**(2013). *10-16 yaş çocuk ve ergenler için erken dönem uyumsuz şema ölçekleri takımı (ÇEŞÖT) geçerlilik, güvenirlik ve norm çalışması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Halil Ekşi & Prof Dr. Esra Aslan).
- Gürsu, O.** (2012). *Ergenlerde Psikolojik Sağlığın Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5(1): 110-130
- George, D. & Mallery, M.** (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Pearson.
- Hotaman, D.** (2009). *Bazı kişisel değişkenlerin öğrencilerin bağımsız, bir partnerle ve bir grupta çalışma alışkanlıkları üzerindeki etkisinin araştırılması*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 528-546.
- İlk, G.** (2019). *Ergenlerde kişilik bozukluklarının görülme sıklığı ve erken dönem uyumsuz şemaların kişilik bozukluklarını yordayıcı etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.(Danışman: Dr Öğr. Üyesi Yusuf Bilge).
- İlhan, M., Çetin, B., Sünkür, M. Ö., & Yılmaz, F.** (2013). *Ders çalışma becerileri ile akademik risk alma arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon ile incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 3(2), 123-146.
- Koçak ve Çelik** (2021) *Lise Öğrencilerinde Öz-Şefkat ile Duygusal Özerklik Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü*. (Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. Yıl Year: 11 Cilt Volume:18 Sayı Issue: Eğitim Bilimleri Özel Sayısı) Makale.
- Kapçı ve Hamamcı** (2010). *Aile İşlevi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki ilişki: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü*. (Klinik Psikiyatri 2010;13:127-136). Makale
- Kaleli F.** (2016). *Özyeterlilik ile Akademik Başarıya GÜdülenme Arasındaki İlişki (Ortaokul öğrencileri Örneği)*. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Programı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, (Danışman: Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR).

- Küçükaya ve ark.** (2022). *Hemşirelik Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanımı ile Akademik Başarı ve Akademik Öz Yeterlik Arasındaki İlişki*. Sağlık Akademisyenleri Dergisi. 2022; 9(1): 31-41.
- Kalkan, A., & Sağlam, M.** (2022). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Salgın Döneminde Sınava Yönelik Ders Çalışma Alışkanlıklarının Çeşitli Değişkenlerle İncelenmesi*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2022(19), 272-287.
- Kazu, H., & Yıldız, F.**(2022). *Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Evde Ders Çalışma Alışkanlıklarının Öğretmen ve Veli Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(22), 326-343.
- Kutlu ve Korkmaz** (2013).“Ders Çalışma Becerileri Eğitiminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (47), s. 3
- Karasar, N.** (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 38. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.
- Keskin G, Sezgin B.**(2009)*Bir grup ergende akademik başarı durumuna etki eden etmenlerin belirlenmesi*. Elazığ, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4(10).
- Küçükaya ve ark.** (2022). *Hemşirelik Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanımı ile Akademik Başarı ve Akademik Öz Yeterlik Arasındaki İlişki*. Sağlık Akademisyenleri Dergisi. 2022; 9(1): 31-41.)
- Kul, S.** (2014). Uygun İstatistiksel Test Seçim Kılavuzu/Guideline For Suitable Statistical Test Selection. *Plevra Bülteni*, 8(2), 26-29.
- Mazlum A.** (2021). *Akademik Erteleme Davranışının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Stresle Baş Etme Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilge Parlakoğlu).
- Morris Rosenberg, Society and The Adolescent Self-İmage, Princeton University Press, Princeton, New Jersey**, 1965; aktaran Namık Kemal Haspolat ve Mücahit Kağan, “*Sosyal Fobinin Yordayıcıları Olarak Beden İmajı ve Benlik Saygısı*”, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2017, Cilt:19, Sayı:2, 139-152, s.141.

- Maribeth Gettinger ve Jill K. Seibart** (2002) “Contributions of Study Skills to Academic Competence”. *School Psychology Review*. sayı: 31, No.3, s. 350-365
- Oral, I., & McGivney, E.** (2013). *Türkiye’de matematik ve fen bilimleri alanlarında öğrenci performansı ve başarının belirleyicileri*. Report. İstanbul: Education Reform Initiative. Accessed June, 29, 2015.
- Onay, İ.** (2021). *Sorumluluk Değeri Etkinliklerinin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Kazanım Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Ötkün K.** (2021). *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Kontrol Odağının İyi Oluş Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Psikoloji Programı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Haşim Ercan Özmen).
- Önder, A.**(2019). *Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ile duygu düzenleme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kılınç)
- Özgüngör, S. ve Paksu, A. D.** (2017). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyine göre akademik başarıyı yordayan değişkenler*. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 111-125.
- Özmete, E. ve Yanardağ, M. Z.** (2016). *Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri*. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
- Özbaş ve ark.** (2012). *Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerde Sınav Öncesi Anksiyete Düzeyi İle Erken Dönem Uyumsuz Şema İlişkilerinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi 1(2012) 81-89 ,Makale.
- Pintrich, PR ve Schunk, DH** (1996). *Eğitimde Motivasyon: Teori, Araştırma ve Uygulamalar*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Salonu.

- Sarıer Y.** (2016). *Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-Analiz Çalışması*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Makale.
- Sarıer, Y.** (2020). *TIMSS uygulamalarında Türkiye’nin performansı ve akademik başarıyı yordayan değişkenler*. Temel Eğitim, 2(2), 6-27.
- Salih, M.** (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Çeşitli Nedenler Arasından Süreksiz Durumluk Kaygısının Yeri ve Önemi*. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 10, 102-115.
- Sarıkaş Ö.** (2020). *Ergenlerde Obsesif Kompulsif Bozukluk Belirtilerinin Üst Bilişler, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Ebeveynlik Biçimleri Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, (Danışman Dr. Öğr. Üyesi Volkan Koç).
- Salimoğlu, K.B.**(2015). *Lise öğrencilerinin uyum bozucu şemalarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi, Kırgızistan ve Türkiye örneği*. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(2), 131-154.
- Sarıtaş, D.** (2007). *Anne kabul red algısının ergenlerin psikolojik sıkıntılarına etkisi. Erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*. Yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Söylenmez B.**(2019) *Üniversite Öğrencilerinde Kararsızlık ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Arasındaki İlişki*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, (Danışman: Eyüp ÇELİK).
- Tomul, E.** (2008). *Türkiye’de ailenin sosyo-ekonomik özelliklerinin eğitime katılım üzerinde göreceli etkisi*. Eurasian Journal of Educational Research, 30, 153-168.
- Tuncer E.**(2019). *Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle İyi Oluşlarının İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Halil Ekşi).
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S.** (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6th Edition). Boston: Pearson.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, PISA 2018. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi. No:10 • Aralık 2019**

- Yaka A.İ** (2011). *Bağlanma, Erken Döneme Yönelik Şemalar, Öz-Yönetim ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (Danışman Prof. Dr. Nesrin Hisli ŞAHİN)
- Yıldırım ve Ergene** (2003). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25:224-234.
- Young, J.E., Kloso, J.S., & Weishaar, M.E..** (2003). Şema Terapi. (3. basım 2017). İstanbul, Litera Yayıncılık.
- Yıldız H. İ.**(2019). *Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Sınav Kaygısını Yordayıcılığın İncelenmesi*. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, (Danışman: Soner ÇAKMAK).
- Yalçıntaş, M.** (2019). *Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Özyeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S.,** (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yavuzer, H.** (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.35
- Yavuzer, H.** (2005). *Çocuk Psikolojisi* . 26. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Zörer P.B.** (2015). *Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal Kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü*. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, (Danışman: Doç. Dr. Gülay DİRİK).
- Zopluoğlu, C.** (2013). V. Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) Türkiye Değerlendirmesi: Matematik, Setaanaliz, 64, 4-14

EKLER

EK-A: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler; bu çalışma 14-16 yaş aralığındaki bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının okul başarısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilecektir. Anketlere verilen cevaplar tamamıyla gizli tutulacaktır ve elde edilecek bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Sevgili öğrenciler; bu çalışma 14-16 yaş aralığındaki bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının okul başarısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilecektir. Anketlere verilen cevaplar tamamıyla gizli tutulacaktır ve elde edilecek bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

1) Cinsiyetiniz:

Kadın () Erkek ()

2) Yaşınız:

3) Lise türünüz:

Özel Okul () Devlet Okulu ()

4) D

evam ettiğiniz sınıf: 9.Sınıf () 10.Sınıf () 11.Sınıf ()

5) Ortaöğretim Başarı Puanınız (OBP):

6) Ekonomik durumunuz:

8.506 TL altı () 8.506 TL (asgari ücret) () 8.507 TL-17.000 TL arası. ()

17.001 - 35.000 TL arası () 35.000 TL ve üzeri ()

7) Kardeş sayınız (kendiniz dâhil) :

8) Doğum sıranız:

9) Aile bütünlüğünüz:

Anne- baba birlikte yaşıyor ()

Anne-baba ayrı yaşıyor ()

Anne hayatta değil ()

Baba hayatta değil ()

10) Anne babanızın en son mezun olduğu okul:

Anne:

Baba:

Okuryazar değil ()

Okuryazar değil ()

İlkokul ()

İlkokul ()

Lise ()

Lise ()

Üniversite ()

Üniversite ()

Lisans Üstü ()

Lisansüstü ()

EK-B: ÇOCUK VE GENÇ ŞEMA ÖLÇEĞİ (ÇEŞÖT)

ÇOCUK ve GENÇ ŞEMA ÖLÇEĞİ (ÇEŞÖT)

(Geliştiren: Dr. Olcay Güner)

Lütfen aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz. Okuduğunuz her cümle için kendiniz için ne derecede doğru olduğunu, aşağıdaki ölçeğe tanımlanan uygun rakamı daire içine alarak belirleyiniz.

İşaretleme yaparken lütfen “olması gereken” e göre değil, sizde “var olan” duruma göre değerlendirme yapınız.

Lütfen, boş bırakmadan tüm maddeleri değerlendiriniz.

1	2	3	4	5
Benim için tamamıyla yanlış	Benim için çoğunlukla yanlış	Benim için ne doğru ne yanlış	Benim için ne çoğunlukla doğru	Benim için tamamıyla doğru

İfade No:	İfadeler					
1	Sıklıkla eşyalarım çalınabilir diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
2	Sevgi ihtiyacımın yeterince karşılanmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
3	Biri beni överse, içten olmadığını, öylesine söylediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
4	Arkadaş gruplarının içinde kendimi rahatsız hissederim.	1	2	3	4	5
5	Büyüdüğümde anne ve babamdan ayrılacak olmak beni endişelendirir.	1	2	3	4	5

6	Gerçekten yetenekli olduğum bir alan olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
7	İsteklerim hemen yerine getirilmez ise çok bozulurum.	1	2	3	4	5
8	Çalışma planı yapsam da uyamam.	1	2	3	4	5
9	İşlerimin çoğunun yolunda gitmediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
10	Başkalarının çıkarları için kullanıldığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
11	Yakınlarımin bana karşı yeterince sıcak ve ilgili olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
12	Yarışmalı oyunları “zaten kazanamam” düşüncesi ile oynarım.	1	2	3	4	5
13	Kötü bir şeyler olacak düşüncesi sürekli aklımın bir köşesindedir.	1	2	3	4	5
14	Büyüdüğümde anne ve babama çok yakın bir evde yaşamak isterim.	1	2	3	4	5
15	Ders başarımın yetersiz olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
16	Sevdiğim insanların beni beğenmesi için onların istediği gibi olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
17	Haksızlığa uğrasam bile olayın üzerine gidemem.	1	2	3	4	5
18	Her zaman haklı olduğumu düşünürüm.	1	2	3	4	5
19	Yakınlarım sorumsuz olduğumu düşünür.	1	2	3	4	5
20	Bütün aksiliklerin beni bulacağını düşünürüm.	1	2	3	4	5
21	Başkaları tarafından her an küçük düşürülebilirim diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
22	Yakınlarımin beni yeterince koruyup, kollayamadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5

23	Yaşadığım ortamı beğenmeyeceklerini düşündüğüm için arkadaşlarımı eve davet etmem.	1	2	3	4	5
24	Arkadaşlarımın arasında rahat davranamam.	1	2	3	4	5
25	Yakınlarımın başına kötü şeyler gelecek diye endişelenirim.	1	2	3	4	5
26	Büyüdüğümde de ailem bana çocukken olduğu kadar ilgi gösterebilir isterim.	1	2	3	4	5
27	Ödevimi öğretmenin tam istediği şekilde yapmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
28	Yakınlarım beni herhangi bir konuda eleştirdiklerinde çok üzülürüm.	1	2	3	4	5
29	Haklı olduğumu bilsem bile, kendimi savunamam.	1	2	3	4	5
30	Sorumluluklarımı yerine getirmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
31	İşlerimin ters gideceğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
32	Elimden geleni yapmadığım için kaybetmeyi hak ediyorum.	1	2	3	4	5
33	Yakınlarım onlara çok yapıştığımı düşünür.	1	2	3	4	5
34	Yüzüme güldüğü halde, arkamdan kötü konuşan çok kişi olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
35	Beni gerçekten seven biri olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
36	Olumlu özelliklerimin çok az olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
37	Yakınlarımın arasında bile kendimi yalnız hissedirim.	1	2	3	4	5
38	Kötü şeyler gelip geçtikten sonra bile, endişelerim sona ermez.	1	2	3	4	5
39	Oyunlarda/ yarışmalarda genellikle kaybederim.	1	2	3	4	5

40	Yakınlarımla istediği gibi bir insan olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
41	Haklı olduğumu bilsem de sorun çıkmasın diye haksız olduğumu kabullenebilirim.	1	2	3	4	5
42	Gerekli olmadığı halde başka insanların görevlerini de yaparım.	1	2	3	4	5

43	Herhangi bir konuda haksız olduğumu kabullenmekte çok zorlanırım.	1	2	3	4	5
44	Kurallı ortamlardan (kurs, okul vb.) hoşlanmam.	1	2	3	4	5
45	Nedense kötü şeyler hep benim başıma gelir.	1	2	3	4	5
46	Kurallara uymadığım için cezayı hak ediyorum.	1	2	3	4	5
47	Durup dururken yakınlarım ölecek diye endişe ederim.	1	2	3	4	5
48	Arkadaşlarımla benimle sık sık alay ettiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
49	Yakınlarımla beni hiç anlamadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
50	Eğlenceli biri olmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
51	Arkadaşlarım arasında iken, kendimi onlardan biri gibi hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
52	Oyun/ gidilecek yer seçimini arkadaşlarıma bırakırım.	1	2	3	4	5
53	Okul yaşamımda hiçbir zaman yeterince başarılı olamayacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
54	İstedikimi elde edemezsem öfkelenirim.	1	2	3	4	5
55	Öfkemi kontrol altına alamam.	1	2	3	4	5
56	Hata yaptığımda kendime çok kızarım.	1	2	3	4	5
57	İyi bir şey olduğunda bile, hemen arkasından kötü bir şey olacağını düşünürüm.	1	2	3	4	5

58	Anne ve babam ayrılacaklar diye endişe ederim.	1	2	3	4	5
59	Sık sık başkalarının benim arkamdan işler çevirdiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
60	Aile içinde değerli olduğumu hissetmem.	1	2	3	4	5

61	Yeterince zeki olmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
62	Hangi kıyafeti giymem gerektiğine tek başıma karar veremem.	1	2	3	4	5
63	Tartışmalar beni fazlasıyla endişelendirir.	1	2	3	4	5
64	İleride iş yaşamımda parlak başarılar elde edemeyeceğimi düşünürüm.	1	2	3	4	5
65	Başkaları tarafından beğenilmek benim için fazlasıyla önemlidir.	1	2	3	4	5
66	Bana çok ters gelse bile, yakınlarım için istemediğim şeyleri yaparım.	1	2	3	4	5
67	İsteklerimin olması için insanları çok zorlarım.	1	2	3	4	5
68	Eğlenceye ayırdığım zaman, ödeve ayırdığım zamandan çok daha fazladır.	1	2	3	4	5
69	Öğretmenin sorduğu en zor soru kesin bana denk gelir diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
70	Arkadaşlarım beni terk edecekler diye endişelenirim.	1	2	3	4	5
71	Kimseye sırlarımı paylaşacak kadar güvenemem.	1	2	3	4	5
72	Yardıma ihtiyacım olduğunda kimsenin benimle ilgilenmeyeceğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
73	Yeteneksiz olduğumu düşünürüm.	1	2	3	4	5
74	Kendim için neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar veremem.	1	2	3	4	5
75	Zorluklar karşısında hemen ağlamaya başlarım.	1	2	3	4	5

76	Ödev yapmaktan nefret ederim.	1	2	3	4	5
77	Şanssız biriyim.	1	2	3	4	5
78	Öğretmenler kurallara uymayan tüm öğrencileri cezalandırmalıdır diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
79	Sevdiklerimin başkalarıyla yakınlaşmaları beni endişelendirir.	1	2	3	4	5

80	Çoğu kişinin “kötü niyetli” olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
81	Dış görünümümü hiç beğenmem.	1	2	3	4	5
82	Yanımda bana yön veren biri olmadıkça kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5
83	Beğendiğim şeyleri arkadaşlarım beğenmedi ise kullanmam.	1	2	3	4	5
84	Bana başkalarından daha ayrıcalıklı davranılmasını isterim.	1	2	3	4	5
85	Sıkıcı işlere hiç tahammül edemem.	1	2	3	4	5
86	İçimden geldiğince rahat davranamıyorum.	1	2	3	4	5
87	Sorunlarımı tek başıma çözemem.	1	2	3	4	5
88	Benden bir şey istenince “hayır” diyemem.	1	2	3	4	5
89	Sıra beklemek benim için işkence gibidir.	1	2	3	4	5
90	Okulda kurallara uyamam.	1	2	3	4	5
91	Benim gibi biri ile kimse arkadaş olmak istemez diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
92	Güvendiğim birine danışmadan karar vermekte güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
93	Kuralların benim için göz ardı edilmesini isterim.	1	2	3	4	5
94	Zor işlere gelemem.	1	2	3	4	5
95	Öğretmenlerin bana ayrıcalıklı davranmasını isterim.	1	2	3	4	5
96	Pahalı şeyleri herkesten çok hak ettiğimi	1	2	3	4	5

	düşünürüm.					
97	Diğer insanlar gibi sırada beklemek zorunda olmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5

Ölçeği Geliştiren: Dr. Olcay Güner,

EK-C: ÖLÇEK İZİN E-POSTASI

Ölçek Kullanım İzni

Gelen Kutusu

eda aktürk 22.06.2022

Olçay Hocam merhaba, Ben Haliç Üniversitesi
Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Olcay GÜNER 22.06.2022

Alicılar: ben, engin ▼

Resimleri göster

Elbette kullanmanızdan memnuniyet duyarım.
Asistanım Engin Çıkrıkçı size yardımcı olacaktır. Kendisi cc de.
Başarı dileklerimle.

[Alıntılanan metni göster](#)

EK-D: ETİK KURUL RAPORU

T.C.
HALİÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Tarih: 25.04.2023

Konu: Etik Kurulu İzni

Sayın Eda Aktürk,

Yapmış olduğunuz başvuru Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup Dr.Öğr. Üyesi Zeynep Küçük'ün danışmanlığında yürüteceğiniz **“Ergen Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı çalışmanız kurulumuzun 25.04.2023 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek neş Yavuzer
Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Güzeltepe Mahallesi, 15 Temmuz Şehitler Caddesi, No:14/12 34060 Eyüpsultan – İSTANBUL
Tel: (0 212)-924-24-44 | Faks: (0 212)-999-78-52
e-mail: etikkurul@halic.edu.tr www.halic.edu.tr

					
T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU					
				Yayın Tarihi : 10.12.2015 Revizyon Tarihi : 16.09.2020 Revizyon No : 02 Sayfa No : 1/1	
Tarih: 25.04.2023	Karar No:				
Toplantı Sayısı:	Eda Aktürk'ün Dr.Öğr. Üyesi Zeynep Küçük'ün danışmanlığında yürüteceği "Ergen Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışması incelendi, yapılan inceleme sonucunda çalışmanın etik yönden uygun olduğuna karar verildi.				
Adı-Soyadı	Alanı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Toplantıya Katılma	İmza
Prof. Dr. Melek Güneş YAVUZER (Başkan)	Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	☒	Evet ☐ Hayır	
Prof. Dr. Burcu IRMAK YAZICIOĞLU	Moleküler Biyoloji ve Genetik	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var Yok		
Doç. Dr. Hatice İlhan Odabaş	Spor Yöneticiliği	Haliç Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Var ☐ Yok	☒	
Dr.Öğr.Üy. Nevra Alkanlı	Biyofizik	Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi			
Dr.Öğr.Üy. Burcu Türk	Psikoloji	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi		Evet Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Gülcan Kendirkıran	Hemşirelik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi		☒	
Dr.Öğr.Üy. Seda Saka	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi			
Dr.Öğr.Üy. Çiğdem Yıldırım Maviş	Gıda Mühendisliği	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var Yok	Evet ☐ Hayır	
Dr.Öğr.Üy. Maral Törenli Çakıroğlu	Hukuk	Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi			

ETKU:10

EK-E: BİLGİLENDİRME ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Lütfen formları doldurmadan önce aşağıdaki açıklamayı okuyunuz.

Bu araştırma T.C. Haliç Üniversitesi Psikoloji Bölümü Dr. Öğretim Pınar Algedik danışmanlığında Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Eda Aktürk tarafından yürütülen bir araştırmadır. Araştırmanın adı “Ergen Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Form ve ölçeklerimiz size Google form olarak verilecek olup, araştırmamız esnasında sizden kimliğinizi açığa çıkaracak hiçbir bilgi istenmeyecektir. Araştırmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecek ve araştırmacılar tarafından da size herhangi bir ücret ödenmeyecektir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilmeye alınacaktır. Elde edilecek veriler bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Formları doldurmanız yaklaşık olarak 10-15 dakika sürecektir. Formu doldururken, size en yakın olan seçeneği işaretlemeniz, araştırmamız için en güvenli sonucu verecektir. Araştırmaya katılımınız sırasında, sorulardan veya herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz, gerekçe göstermeksizin cevaplama işini yarıda bırakabilir ve işlemi tamamen sonlandırabilirsiniz. Araştırma ile ilgili bir sorunuz olursa veya herhangi bir nedenden dolayı bizimle iletişim kurma ihtiyacınız doğarsa, araştırmacı Dr. Öğretim Üyesi Pınar Algedik'e veya Eda Aktürk'e adresinden ulaşabilirsiniz.

EK-F: MEB ARAŞTIRMA İZNİ

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Eda Aktürk
2. **Unvanı:** Öğrenci
3. **Öğrenim Durumu:** Yüksek Öğrenim

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyoloji	Afyon Kocatepe Üniversitesi	2011-2015
Y. Lisans	Uygulamalı Psikoloji	Haliç Üniversitesi	2021-2023
Doktora			

Sertifikalar

- Sistemik Psikoterapi Eğitimi Sertifikası (800 saat teorik + 1000 saat uygulama , toplam 4 yıl)
İstanbul- Sistemik Psikoterapi Eğitim Enstitüsü, EFTA-TIC, Sertifika, 29.10.2022- halen devam ediyor.
(Uluslararası).
- Aile Danışmanlığı Sertifikası (toplam 450 saat teorik + uygulama). Marmara Üniversitesi- Sürekli Eğitim Merkezi- (2019). (Ulusal).
- Oyun Terapisi- (2022). (Darıca RAM).
- Yaratıcı Drama Eğitimi Sertifikası - Gebze Halk Eğitim. (2020)
- Rehber Öğretmen Sertifikası, Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü (MEB). (2016)
- Pedagojik Formasyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi, (2015).